

Vyšší odborná škola misijní a teologická

ABSOLVENTSKÁ PRÁCE

2022

Pavel Lukavský

Vyšší odborná škola misijní a teologická

**JE DAR APOŠTOLSKÉ SLUŽEBNOSTI
PODLE EF 4,11 SPOJEN S ÚŘADEM
V CÍRKEVNÍ SPRÁVĚ?**

Absolventská práce

Vedoucí práce:

Michael Buban, M.Th.

Autor:

Pavel Lukavský

Říkov, duben 2022

Jméno a příjmení autora: Pavel Lukavský
Název absolventské práce: Je dar apoštolské služebnosti podle Ef 4,11
spojen s úřadem v církevní správě?
Vedoucí absolventské práce: Michael Buban, M.Th.
Rok obhajoby absolventské práce: 2022

Abstrakt:

Cílem této absolventské práce je prozkoumat a zodpovědět otázku, zda je dar apoštolské služebnosti spojen s úřadem v církevní správě. V první části se věnuji definici základních pojmů, popisu konceptu patera darů služebností (Fivefold ministry) podle Ef 4,11 a jeho historického pozadí. V druhé části se budu zabývat vztahem duchovních darů s apoštolstvím. Porovnáám reformovaný a letničně/charismatický pohled na roli apoštola v rámci patera služebností a na jeho základní znaky. V hlavní části práce se zaměřuji na povahu apoštolské služby a na exegezi biblických pasáží týkajících se apoštolství. Rozebírám Lukášův pohled na dvanáct Ježíšových apoštolů v evangeliích a v knize Skutků. Se zaměřením na kontext listu Efezským věnuji zvláštní pozornost Pavlovi porozumění významu slova apoštol a způsobu, jakým ho ve svých epištolách používá. Následně se zaměřím na výklad textu Ef 4,1-16 a zmíněné pasáže 4,11, abych dokázal, že Pavel v tomto textu nemluví o budování struktur církevní správy, ale o darech pro vzájemné budování a růst věřících k dospělosti v poznání Ježíše Krista, tedy v lásce.

Klíčová slova:

Apoštol, apoštolství, apoštolská služba, apoštolská posloupnost, autorita, patero darů služebností, církevní správa, cessacionismus, úřad

Author's name: Pavel Lukavský
Title of the thesis: Is the Gift of Apostleship According to Ephesians 4.11 Connected to the Office in Church Government Structure?
Thesis facilitator: Michael Buban, M.Th.
Year of Graduate Work defense: 2022

Abstract:

The aim of this graduate thesis is to examine and answer the question whether the gift of apostolic ministry is connected with the office in the church administration. In the first part I deal with the definition of basic terms, a description of the concept of the floor of Fivefold ministry according to Ephesians 4:11 and its historical background. In the second part I will deal with the relationship of spiritual gifts with the apostleship. I will compare the reformed and Pentecostal/ charismatic views on the role of the apostle within the ministry floor, and on its basic features. In the main part of the work I focus on the nature of apostolic ministry and the exegesis of biblical passages concerning apostolate. I discuss Luke's view of the twelve apostles of Jesus in the Gospels and in the book of Acts. Focusing on the context of the Ephesians, I pay special attention to Paul's understanding of the meaning of the word apostle and the way he uses it in his epistles. Subsequently, I will focus on the interpretation of Ephesians 4:1-16 and especially 4:11, to prove that Paul in this text does not speak of building structures of ecclesiastical administration, but of gifts for the mutual building and growth of believers to adulthood in the knowledge of Jesus Christ. so in love.

Key words:

Apostle, Apostleship, Apostolic ministry, Apostolic succession, Authority, Fivefold ministry, Church order, Cessationism, Office

Prohlašuji, že jsem absolventskou práci vypracoval samostatně pod vedením Michaela Bubana, M.Th., a že jsem v seznamu literatury uvedl všechny použité literární a odborné zdroje.

V Říkově 29. dubna 2022

.....

PODĚKOVÁNÍ

Děkuji Michaelu Bubanovi, M.Th., za odborné vedení absolventské práce, poskytnutí odborných zdrojů, jeho cenné rady, vstřícný přístup a trpělivost. Děkuji své rodině a především manželce Blance za sebezapření a podporu během studia.

OBSAH

1	ÚVOD	10
2	DEFINICE ZÁKLADNÍCH POJMŮ	11
2.1	Modely církevní správy	11
2.2	Dary služebností (úřady)	12
2.3	Duchovní dar	12
3	PATERO DARŮ SLUŽEBNOSTÍ	13
3.1	Definice výrazu patero darů služebnosti (Fivefold ministry)	13
3.2	Historie doktríny patera darů služebností	13
3.3	Doktrína patera darů služebností	14
4	DUCHOVNÍ DARY	17
4.1	Cessacionismus	17
4.2	Kontinualismus	20
4.3	Vztah Ef 4,11 a 1K 13,8-12	22
4.4	Závěr	23
5	DUCHOVNÍ DARY VE VZTAHU K VEDOUCÍM V CÍRKVI	24
5.1	Význam slova charisma	24
5.1.1	Rozdělení duchovních darů	24
5.1.2	Tradiční pohled na dary Ducha	25
5.1.3	Reformační pohled na dary Ducha	26
5.1.4	Základní znaky apoštola pohledem reformovaných	27
5.1.5	Letničně/charismatický pohled na dary Ducha	28
5.1.6	Základní znaky apoštola pohledem letničně/charismatických	29
5.2	Historický vývoj pohledu na patero darů služebností se zaměřením na dary Ducha	31
5.3	Závěr	32
6	APOŠTOLSKÁ SLUŽBA	33
6.1	Starozákonní základ	33
6.2	Novozákonní éra	34
6.3	Etymologický význam slova apoštol	35
6.3.1	Tři hlavní pohledy na původ výrazu apoštol	36
6.4	Rozdělení apoštolů v Novém Zákoně	38

6.4.1	Ježíš jako apoštol	40
6.4.2	Ježíšových dvanáct apoštolů	41
6.4.3	Apoštolové v evangeliích	41
6.4.4	Apoštolové ve Skutcích apoštolských	42
6.4.5	Význam výrazu apoštol podle Lukáše	45
6.4.6	Jakub, bratr Páně	47
6.4.7	Apoštolové povolání Duchem svatým	48
6.4.8	Barnabáš	48
6.4.9	Silvánus /Sílas	49
6.4.10	Apollos	50
6.4.11	Andronicus a Junia	51
6.4.12	Ostatní apoštolové	52
6.4.13	Apoštolové vyslaní církví	53
6.4.14	Falešní apoštolové	53
6.5	Apoštol Pavel	54
6.5.1	Pavlovská literatura	55
6.5.2	Pavlovo sebepojetí apoštolátu	57
6.6	Závěr	59
7	EXEGEZE TEXTU EF 4,11 A SOUVISEJÍCÍCH	60
7.1	Kontext listu Efezským	60
7.2	Exegeze Ef 2,20	61
7.3	Exegeze Ef 3,5	63
7.4	Exegeze Ef 4,1-16	63
7.5	Exegeze Ef 4,11	66
8	JE Tedy APOŠTOL VLÁDNÍ ÚŘAD V CÍRKEVNÍ SPRÁVĚ?	70
9	ZÁVĚR	75
10	SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK	76
11	SEZNAM LITERATURY	78

1 ÚVOD

Snaha o obnovu církve se prolíná historií od nepaměti. Církevní dějiny jsou plné různých skupin a hnutí usilujících o návrat církve ke kořenům, ať už se jedná o učení či formu církevní správy. Letničně/charismatické hnutí není výjimkou. Charakterizuje ho důraz na křest Duchem svatým, používání duchovních darů, mocné činy a zázraky, odkaz na život a fungování prvotní církve zapsaný v knize Skutků apod. S tím blízce souvisí také znovuoobjevení a redefinice významu rolí apoštolů, proroků, evangelistů, pastýřů a učitelů v rámci *patera darů služebnosti* zapsaných v listu Efezským 4,11.

Mnoho reformovaných teologů, tzv. *cessacionistů*, věří, že přinejmenším první tři z těchto darů, *apoštolové*, proroci a evangelisté, byly dočasné, určené pro rané období církve. Jejich role skončila s uzavřením kánonu Písma. Nyní již církev potřebuje pouze pastýře a učitele. Někteří z teologů dokonce zastávají názor, že již pominuly všechny duchovní dary. „Héctor Torres píše, že *apoštolská služba* byla první, která byla v církvi eliminována. Pak byla eliminována prorocká služba a pak další z *patera služebnosti*.“¹

V letničně/charismatickém hnutí se již od konce 50. let minulého století průběžně objevují snahy o reinstalaci a začlenění *patera darů služebnosti* do *struktur církevní správy*. Od 90. let minulého století s sebou přináší takovou snahu hnutí Nová apoštolské reformace (NAR) Petera Wagnera,² které ovlivnilo i řadu vedoucích v českých církvích. Vliv tohoto učení se dá vysledovat např. v knize Dana Drápala *Apoštolská služba* nebo ve spisku Lukáše Targosze *Hledání apoštolů*.

¹ DRÁPAL, Dan. *Apoštolská služba*, První vydání, Praha, Nakladatelství KMS, 2004. s. 112
TORRES, Héctor. *The Restoration of the Apostle and Prophets*, Nashville, Thomas Nelson Publishers, 2001. s. 13

² FRANC, Aleš. *Teologické kořeny a současná teologie Nové apoštolské reformace*, Praha, Univerzita Karlova, Husitská teologická fakulta, 2013. s. 13

Dan Drápal³ píše: „Pro zavedení *apoštolského modelu* existují velmi silné argumenty. Rovnou řeknu, že tento model *vlády* v církvi považuji za nejprůměřenější dnešní době a nepochybuji o tom, že sám chci žít v takovém modelu. Zdá se mi nejbibličtější a nejpragmatictější (v dobrém slova smyslu).“⁴

Je tedy *dar služebnosti apoštola* spojen s úřadem ve *struktuře církevní správy*? Odpovědí na tuto otázku se budu zabývat ve své absolventské práci.

Nejprve představím koncept *patera darů služebností* podle Ef 4,11 (Fivefold ministry) a jeho historické pozadí. Krátce se budu věnovat problematice duchovních darů a jejich vztahu k daru *apoštolství*. Prozkoumám význam slova apoštol a povahu apoštolské služby. Ve stěžejní části práce se budu věnovat exegezi biblických pasáží týkajících se apoštolství se zaměřením na kontext listu Efezským a pokusím se dokázat, že Pavel v textu Ef 4,11 nemluví o budování struktur *církevní správy*, ale o darech pro budování a růst věřících v poznání Ježíše Krista.

2 DEFINICE ZÁKLADNÍCH POJMŮ

2.1 Modely církevní správy

Významný historik 19. století Philip Schaff v knize *Dějiny křesťanské církve* rozlišuje tyto modely správy církve: apoštolský, raně episkopální, patriarchální, papežský, konzistoriální, presbyterní a kongregační.⁵ V reformačním modelu (presbyterní, kongregační) spočívá *autorita* na kolektivním orgánu, pastor je často chápán jako zaměstnanec sboru, v *apoštolském* modelu je nositelem *autority* jednatel, pastor je jeho vedoucím.⁶

³ Teolog, překladatel, autor, zakladatel církve Křesťanské společenství

⁴ Tamtéž, s. 105

⁵ Tamtéž s. 92 SCHAFF, Phillip. *History of the Christian Church*, 1. vydání 1858. 3. vydání 1890

⁶ Tamtéž s. 92 WAGNER, Peter. *Apostles and Prophets*, s. 63

2.2 Dary služebností (úřady)

Úřad je oficiálním uznáním ze strany těla Kristova, že osoba má určitý duchovní dar nebo směs darů a že taková osoba je oprávněna používat tento dar ve veřejné službě.⁷ Jsou to darovaní duchovní vůdcové, které Kristus dal církvi, aby připravil Boží lid k dílu služby (Ef 4,12), k duchovnímu růstu a přípravě těla, jak Bůh určil (Ef, 4,13-16).⁸ Úřady jsou postaveny do církve, nikoliv mimo ni. Je třeba rozlišovat mezi *χαρισμάτων*⁹ (dary milosti), *πνευματικων*¹⁰ (duchovními dary) a *δόματα*¹¹ vzkříšeného Krista (dary věnovanými z lásky nebo ve snaze někoho získat). *Patěro darů služebností* jsou *δόματα* (*δόματα*), lidé, „které Kristus dává jako zplnomocněné ke službě církvi a lidem, ...jsou to dary pro určité úkoly.“¹²

2.3 Duchovní dar

Duch svatý se projevuje prostřednictvím nejrůznějších duchovních darů, které jsou dány věřícím (1K 12,7). Seznam duchovních darů v 1K 12,8 není nutně vyčerpávající. Některé projevy Ducha svatého jsou určeny k budování a posvěcování církve (1K 12,7), jiné dávají věřícím moc a schopnost sloužit v církvi trvalejším způsobem (Ř 12,6-8; Ef 4,11).¹³

⁷ WAGNER, Peter C. *Discover Your Spiritual Gifts*, Ventura, Regal Books, 2002. s. 112

⁸ STAMPS, C. Donald. *Studijní bible s výkladovými poznámkami*, Springfield, Life Publisher International, 2009. s. 1934

⁹ <https://biblehub.com/greek/5486.htm>

¹⁰ <https://biblehub.com/greek/4152.htm>

¹¹ <https://biblehub.com/greek/1390.htm>

¹² ULONSKA, Reinhold. *Úřady v církvi*, Albrechtice, Křesťanský život. 1994. s. 5-6

¹³ STAMPS, C. Donald. *Studijní bible s výkladovými poznámkami*, s. 1874

3 PATERO DARŮ SLUŽEBNOSTÍ

V této kapitole se budu věnovat vysvětlení pojmu *patero darů služebnosti* (Fivefold ministry), jeho historickému pozadí a doktrínám. Považuji to za nezbytný základ pro pochopení role *patero darů služebnosti* ve *struktuře církevního správy*.

3.1 Definice výrazu patero darů služebnosti (Fivefold ministry)

Patero darů služebnosti je koncept *církevní správy* založený na službě mužů a žen, kteří jsou povoláni Bohem a pomazáni jedním z *patero darů služebnosti* popsaným v Ef 4,11.¹⁴ Jsou to *apoštolové*, proroci, evangelisté, pastýři a učitelé. Zastánci takového modelu *církevní správy* jsou přesvědčeni, že tyto dary nejsou dary Ducha svatého, ale rozšířením služby Krista jako hlavy církve (tedy ne *χαρισμάτα*, ale *δόματα*). Jejich primární službou a funkcí je učit, vychovávat, aktivovat, vést svaté ke zralosti ve službě, jak je nařízeno v Ef 4,12-13.¹⁵

3.2 Historie doktríny patero darů služebnosti

Tato doktrína se datuje přinejmenším od vzniku hnutí Pozdní dešť v roce 1948.¹⁶ Na základě knihy M. G. Moriartyho¹⁷ shrnuje Thomas K. Resane¹⁸ ve své dizertační práci sedm doktrinálních příspěvků hnutí Pozdního deště k neopentakostalismu jako ukazatele k historickému základu *patero darů služebnosti*:

¹⁴ *A on dal jedny apoštolů, jiné proroky, některé evangelisty, jiné pastýře a učitele,*

¹⁵ *aby připravili svaté k dílu služby, k vybudování těla Kristova, dokud nedospějeme všichni k jednotě víry a plného poznání Syna Božího, v dospělého muže, v míru postavy Kristovy plnosti,*

¹⁶ RESANE, Kelebogile Thomas. *A Critical Analysis of Ecclesiology of the Emerging Apostolic Churches with Special Reference to the Notion of the Fivefold Ministry*, Pretoria, University of Pretoria, 2008.

<https://repository.up.ac.za/bitstream/handle/2263/29227/Complete.pdf?sequence=8&isAllowed=ys>. 37 The Christian Research Institute, Volume 22, No.1/ 1999. s. 1

¹⁷ Tamtéž, s. 38-39 MORIARTY, M. G. *The New Charismatics*, Grand Rapids, Zondervan, 1992.

¹⁸ Thomas Kelobogile Resane, profesor na Katedře systematické teologie Teologické fakulty University of the Free State Bloemfontein, Jihoafrická republika

1. Obnovení: víra, že Bůh od reformace postupně obnovil pravdu do církve. Podle novoletniční teologie tato obnova zahrnuje ospravedlnění vírou, křest ponořením, svatost, uzdravování nemocných, křest Duchem svatým a *patero darů služebností*.
2. *Patero darů služebností*: postoj, že církev není schopna fungovat efektivně bez všech pěti úřadů v těle Kristově.
3. Duchovní disciplíny: služba osvobozování, půst a vkládání rukou.
4. Proroctví: proroctví již není omezeno pouze na obecná slova napomenutí a povzbuzení, ale zahrnuje osobní podrobná zjevení pro vedení a poučení.
5. Obnova pravého uctívání: projevená Boží přítomnost závisí na určitém řádu uctívání, který zahrnuje např. zpěv v jazycích, tleskání...
6. Zvěčnění svatých: pouze ti věřící, kteří chodí v pravdě obnovy Pozdního deště, a ne nutně všichni v církvi, dosáhnou věčného života před návratem Krista.
7. Jednota víry: církev dosáhne plné jednoty víry, než se Kristus vrátí.

3.3 Doktrína patera darů služebností

Pozadí hnutí *patera darů služebností* je založeno na doktríně obnovy, díky které, jak církev věří, bude v posledních časech připravena na velké eschatologické uvědomění, pro jehož uskutečnění musí být obnovena *struktura církevní správy* založená na *pateru darů služebností*. Pouze pod *apoštolskou* strukturou vedení uvedenou v Efezským 4,11 může církev naplnit své poslání zde na zemi. Zastánci doktríny *patera darů služebností* jsou hluboce přesvědčení, že pokud církev přijme *pětici úřadů církevní správy*, lépe naplní své poslání a urychlí druhý příchod Krista. Toto tvrzení vyvolalo kritickou reflexi některých evangelikálních táborů. Široké evangelikální spektrum nezpochybňuje pokračující význam evangelistů, pastorů a učitelů. Jádrem sporu jsou *úřady apoštolů* a proroků po éře rané církve.¹⁹ Katoličtí

¹⁹ Tamtéž, s. 43

a anglikánští biskupové v *apoštolskou posloupnost* věří.²⁰ Resane cituje přesvědčení reverenda Rafaela D. Martineze, spolureditele Spiritualwatch Ministires: „Probuzení *pětice darů služebností* v místních sborech se jeví jako poskytnutí Bohem ustanoveného vedení pro tělo Kristovo. Jedinec působící v jednom z *pětice úřadů* je považován za Duchem vedený „dar“ církvi, který je třeba respektovat a následovat, protože byl pozvednut výslovnou Boží vůlí. Jsou to vedoucí se speciálními „*úřady*“ a službami pro *vedení a správu* křesťanské církve. Církev může čerpat z darů vedení působících ve věřících jiným způsobem než z vedoucí role pastorů tradičních letničních.“²¹

Jonathan L. Payne²² napsal: „*Patero darů služebností* je připomínka církvi, aby dnes byla Pánovou církví. Vzdělání je dobré, ale v *církevní správě* potřebujeme víc než jen vzdělání nebo ambice. Církev potřebuje službu vybavenou nadpřirozenou mocí a dary. Budeme rozumět *pateru darů služebností* v *církevní správě*.“²³

A Michael G. Moriarty²⁴ doplnil: „Noví charismatici věří, že aby církev zakoušela novozákonní úspěchy, musí ve své *správě* znovu oživit novozákonní vzory. Aby byli svatí připravení k dílu služby, musí být obnoven úřad *apoštola*, proroka, evangelisty, pastýře a učitele. Dokud nebude *pětice darů služebností* popsána v Ef 4,11 plně obnovena a uznána církví jako celek, nebude církev dostatečně efektivní v procesu nadvlády. Aby tělo Kristovo dospělo k plné zralosti, musí obsáhnout všechny Bohem ustanovené služby popsané v Ef 4,11; jsou nezbytné, nikoliv volitelné.“²⁵

²⁰ Tím biskupové tvrdí, že jejich svěcení je možné vysledovat až k Ježíšovým apoštolům.

²¹ Tamtéž s. 43 www.spiritwatch.org/fivespab1.htm

²² Hlavní apoštol v Christ Interantional Churches, Jackson, Missisipi, USA, autor řady knih.

²³ Tamtéž, s. 80 PAYNE, J. L., *The Five Ministries: A New Testament Church's Studies on the 5-Fold Ministry*, Jakcson, Church House Publisher, 2004. s. 96

²⁴ Michael G. Moriarty je senior pastor v Hope Church v Manson, Ohio, USA, autor řady knih.

²⁵ Tamtéž, 81 MORIARTY, M. G. *The New Charismatics*, Grand Rapids, Zondervan, 1992. s. 95-96

Philip Mohabir²⁶ definuje ve své knize *Ježíšovy ruce* představu apoštolské církve podle Ef 4,11 takto: V apoštolské církvi budou přítomny následující složky coby podstatné charakteristiky života a služby:²⁷

1. Základ položený *apoštolem* a prorokem (Ef 2,20)
2. Vedení a řád, ustanovený *apoštolem* (Sk 14,21-23)
3. Apoštolská církev je obecnstvím lidí uctívajících Boha; obecnstvím království. Je založena na smluvních vztazích, vydanosti a poddanosti Bohem ustanovené autoritě (Sk 4). Pro svět je modelem autentického alternativního společenství.
4. *Apoštol* dává apoštolské církvi vizi, formuluje její poslání a dohlíží na to, aby se od své vize a od svého poslání neodchýlila.
5. V apoštolské církvi je přítomno devět darů Ducha, které se projevují skrze věřící (1K 12-14).
6. Apoštolská církev má prospěch z pravidelné služby *apoštolů*, proroků, evangelistů, pastýřů a učitelů podle Efezským 4 (Ef 4,11-12; 1K 12,28)

Mezi nejznámější kazatele doktríny patera darů služebností patří David Cannistraci, Jack Hayford, Ted Haddard, J. L. Payne a Peter C. Wagner.²⁸

²⁶ Philip Mohabir je evangelista, zakladatel sborů, zakladatel a vedoucí Apoštolského sdružení, vedoucího orgánu ICLC.

²⁷ MOHABIR, Philip. *Ježíšovy ruce*, První vydání, Praha, Nakladatelství KMS s.r.o. 2009. s. 80

²⁸ RESANE, Kelebogile Thomas. *A Critical Analysis of Ecclesiology of the Emerging Apostolic Churches with Special Reference to the Notion of the Fivefold Ministry*, s. 43

4 DUCHOVNÍ DARY

Dříve, než se pustím do samotného zkoumání podstaty *apoštolské služby*, je třeba se vypořádat s názorem některých teologů, že zázračná znamení a dary popisované v Písmu již ustaly a církev je nyní nepotřebuje. Patří dar *apoštolství* k pokračujícím duchovním darům? Může nám novozákonní církev tak, jak je popsána ve Skutcích a v novozákonních dopisech, poskytnout vzor pro *církevní správu*, speciálně ve vztahu k *pateru darů služebností* darovaným církvi v Ef 4,11? Pro odpovědi na tyto otázky je pokračující služba *apoštolů* a proroků zásadní.

Neshody v oblasti duchovních darů v církvi byly a jsou stále. Spor o tuto otázku by neměl dovolit, abychom zacházeli do jednoho ze dvou extrémů: 1) zcela téma duchovních darů zanedbávat, 2) přílišně je zdůrazňovat jako všelék k tomu, aby se církevní scéna stala pro současnou dobu relevantní. L. S. Chafer²⁹ k tomuto tématu uvedl: „Bez ohledu na téměř univerzální přehlížení, zaujímá doktrína respektující *dary služebností*, kterými Duch působí ve věřících, významné místo v Novém zákoně a vyžaduje plné uznání v jakékoliv pneumatologické práci.“³⁰

4.1 Cessacionismus

Cessacionismus je názor některých protestantských teologů, především z řad fundamentalistů a dispenzacionistů, který tvrdí, že dary znamení (např. konání zázraků, dary uzdravování, mluvení jazyky) a dary zjevení (tj. přijímání a hlásání nového zjevení od Boha) pominuly v prvním století, kdy skončila etapa zakládání církve, a byly nahrazeny uzavřením textů novozákonního kánonu. Svůj názor podkládají např. texty 1K 1,4-8; 13,8-10; Ef 4,7-13 a J 16,13.³¹ I když cessacionisté

²⁹ Lewis Sperry Chafer byl americký teolog, spoluzaložil Dallas Theological Seminary, vlivný proponent křesťanského dispenzacionismu.

³⁰ Tamtéž, s. 48, CHAFER, L. S. *Systematic Theology*, Dallas, Dallas seminary Press, 1978. s. 215

³¹ Tamtéž, s. 186

věří, že Bůh i dnes koná zázraky, učí, že Bůh jednotlivé křesťany ke konání zázračných znamení konkrétně nevystrojuje.

Část spektra badatelů zastává postoj, že „tyto druhy zázračných jevů nepokračovaly po apoštolské éře, a tudíž je od té doby věřící nemají. Zázračné dary se nevrátí dříve než v období soužení, po vytržení církve a během služby dvou svědků (srov. Zj 11,3–11).“³² Také z mimobiblických zdrojů vyvozují závěr, že dary přestaly fungovat, protože církve druhé a dalších generací obecně nezmiňovaly mluvení v jazycích a jiné dary znamení. Jiní navíc naznačují, že nedostatek skutečných „divotvůrců“ nebo těch, kteří dnes nadpřirozeně mluví jinými jazyky, dokazuje, že takové dary již v dnešním světě nefungují.³³ Písmo poskytuje jasný obraz zázračných znamení a darů zjevení, ale když se moderní charismatické jevy poměřují podle tohoto biblického standardu, zdaleka jej nedosahují. Ačkoli charismatici používají k popisu svých zkušeností biblickou terminologii, nic na moderních „zázračných darech“ neodpovídá biblické realitě.³⁴

Dispenzacionalisté a cessacionisté jako Lloyd-Jones, Ryrie, Chafer jsou přesvědčeni, že některé z duchovních projevů přestaly fungovat. Dokonce tvrdí, že některé dary jsou projevem démonických činností.³⁵

Jsou badatelé, kteří věří, že charismata pokračují, ale dar *apoštolství* pominul. Richard B. Gaffin³⁶ říká: „Netvrdím, že všechny dary Ducha ustaly nebo že je církev dnes takových darů zbavena ... Otázka není jestli, ale které duchovní dary dnes

³² MACARTHUR, John F. MAYHUE, Richard. *Biblical Doctrine A Systematic Summary of Bible Truth*, Wheaton, Crossway, 1993. s. 926

³³ HORTON, Stanley M. a kolektiv. *Systematická teologie*, Albrechtice, Křesťanský život, 2001. s. 6

³⁴ MACARTHUR, John F. MAYHUE, Richard. *Biblical Doctrine A Systematic Summary of Bible Truth*, s. 928

³⁵ RESANE. Kelebogile Thomas. *A Critical Analysis of Ecclesiology of the Emerging Apostolic Churches with Special Reference to the Notion of the Fivefold Ministry*, s. 129

³⁶ Richard B. Gaffin Jr. je kalvinistický teolog, emeritní profesor Biblické a Systematické teologie na Westminster Theology Seminary ve Filadelfii

pokračují.³⁷ Wayne Grudem³⁸ píše, že mnozí zastánci pokračování darů jsou ve skutečnosti cessationisty v rozpoznání, že dnes již žádní *apoštolové* nejsou.³⁹ Jejich postoj odráží vědomí jedinečné autority *apoštolů* a jejího spojení s autoritou, a (uzavřenou) kanonicitou Nového zákona.⁴⁰ Toto vědomí na druhou stranu implikuje legitimitu rozlišování mezi *apoštolskou* a postapoštolskou érou církevní historie nebo mezi obdobím otevřeného a uzavřeného kánonu. Každý, kdo přijímá toto rozlišení, se musí zamyslet nad jeho důsledky. Jaké je propojení mezi darem, jako je prorocství, a přítomností *apoštolů*? Je exegeticky a teologicky koherentní zastávat přesvědčení o utichnutí daru slova zjevení *apoštolů* (viz. Ga 1,11-12; 1Te 2,13) na jedné straně a trvání prorockých darů na straně druhé? Nepřivádí nás takové pokračování zpátky do situace otevřeného kánonu rané církve, a to bez kontroly živého *apoštolátu*?⁴¹

MacArthur⁴² a Mayhue⁴³ tvrdí, že Nový zákon označuje *apoštolství* jako *úřad* i dar. Ef 4,11 se zmiňuje o *apoštolech* (spolu s proroky, evangelisty, pastýři a učiteli) jako o darech, které dal Ježíš Kristus církvi, a 1K 12 zahrnuje „*apoštolů*“ do seznamu charismatických darů uvedených v této kapitole (1K 12,4-5, 28-31). Pavlovo zahrnutí *apoštolství* do 1K 12 je významné, protože ukazuje, že ne vše, co je v tomto úryvku obsaženo, pokračuje v průběhu církevních dějin až do současnosti.⁴⁴

³⁷ GRUDEM, Wayne, GUNDRY, Stanley M. *Are Miraculous Gifts for Today?: Four Views, Grand Rapids*, Zondervan Academic, 2011. *Richard B. Gaffin jr.*, s. 31

³⁸ profesor na Theology and Biblical Studies at Phoenix Seminary, USA, autor řady knih

³⁹ Tamtéž, s. 34 např. CARSON, D. A. *Showing the Spirit*, s. 91, 156 GRUDEM, Wayne. *Systematic Theology*, s. 906, 911

⁴⁰ Tamtéž, s. 34 GRUDEM, Wayne. *Systematic Theology*, s. 906, 911

⁴¹ Tamtéž, s. 34

⁴² Americký reformovaný baptistický pastor Grace Community Church v Kalifornii. V současné době je emeritním kancléřem The Master's University v Santa Claritě a The Master's Seminary v Sun Valley v Kalifornii

⁴³ výkonný viceprezident a děkan a profesor Theology and Pastoral Ministries of The Master's Seminary

⁴⁴ MACARTHUR, John F. MAYHUE, Richard. *Biblical Doctrine A Systematic Summary of Bible Truth*, s. 930-31

Alva McClain⁴⁵ napsal: „Když se církev ocitla ve druhém století, situace týkající se nadpřirozena se tak změnila, že se zdáme být v jiném světě.“⁴⁶ A Samuel Green konstatoval: „Když se objevíme ve druhém století, jsme do značné míry ve změněném světě. V křesťanském společenství již nežijí *apoštolské autority*; *apoštolské zázraky* pominuly. . . Nemůžeme pochybovat o tom, že to byl Boží záměr takto oddělit věk inspirace a zázraků tak širokou a jistou hranicí od následujících časů.“⁴⁷

Apoštolský věk byl jedinečný a skončil. Říká to historie, říká to Ježíš, říká to teologie a sám Nový zákon to opakovaně potvrzuje.⁴⁸

4.2 Kontinualismus

Letničně/charismatická teologie je kritická k teologii, kterou přijali někteří protestantští učitelé, zejména ti z dispenzačního a fundamentalistického prostředí. Na rozdíl od cessacionismu letničně/charismatický nebo kontinualistický postoj tvrdí, že zázračné a zjevující dary jsou aktivní i dnes.

Stanley Horton⁴⁹ argumentuje takto: „Množství nedávno zveřejněných studií ukázalo, že dary Ducha svatého neustaly s koncem *apoštolské* doby.“⁵⁰ Nedošlo k tomu, že by dary byly z církve odstraněny Duchem svatým, spíše se jich církev vzdávala spolu s mnohým dalším během období zvaného konstantinizace církve.

⁴⁵ Teolog, autor, zakladatel a první prezident Grace Theological Seminary a Grace College, USA

⁴⁶ MACARTHUR, John F. *Charismatic Chaos*, Grand Rapids, Zondervan Publishing House, 1993. s. 117 MCCLAIN, Alva. *The Greatness of the Kingdom*, 409.

⁴⁷ Tamtéž s. 118 GREEN, Samuel. *A Handbook of Church History* (London: Religious Tract Society, 1913.), s. 22.

⁴⁸ MACARTHUR, John F. *Charismatic Chaos*, s. 118

⁴⁹ Uznávaný letniční teolog, mnoho let vyučoval na Central Bible College a v Assembly of God Theological Seminary. Jeho spisy jsou významným přínosem pro letniční hnutí.

⁵⁰ HORTON, Stanley M. a kolektiv. *Systematická teologie*, s. 527

Konstantin jakožto iniciátor období prosperity církve se stal „symbolem epochy velkého zpátečnictví.“⁵¹

Podle Hortna pokračuje *apoštolská služba* i dnes jako „dílo budování církve, společenství, uskutečňovaná doprovodnými zázraky, které jsou dílem Ducha“⁵² (srov. Ef 4,11). Uschopňující služby mají zvláštní funkci: uvolňovat druhé pro jejich službu a pěstovat v nich zralost. *Apoštolové*, proroci, evangelisté, pastýři a učitelé jsou dary pro církve. List Efezským 4,11 bývá často citován kvůli výčtu toho, co bývá leckdy nazýváno „charismatické úřady“ prvotní církve (spíše než služby). Od nich se odlišují „administrativní úřady“ (biskup, starší, diákon), jimiž se zabývají pozdější listy Nového zákona.⁵³

Jon Mark Ruthven⁵⁴ konstatuje v předmluvě své knihy: „Snad nejdůležitější v historii této diskuse je, že cessacionisté do značné míry ignorovali jasná prohlášení, abychom usilovali o vyšší dary, včetně prorocktví (1K 12,31; 14,1, 5, 12, 26, 31), nezakazovali jejich používání (1K 12,21; 14,39; 1Te 5,19–20; 2P 1,19) a jasná prohlášení o jejich pokračování „Dary (*χαρίσματα*) a povolání Boží (prorocké povolání pro všechny) nejsou odvolána“ – parafráze Iz 59,21 v Ř 11,29).⁵⁵ Protože je pro cessacionistu a priori cessacionismu v platnosti poté, co byl ustanoven kánon Nového zákona, pak tyto verše musí představovat zvláštní kánon Písma, který se vztahuje pouze na církve prvního století! Cessacionisté pak ve své horlivosti „chránit“ kánon Písma před dodatky nemají žádné výčitky svědomí při vymazávání částí kánonu a tím popírají jeho oprávněnou *autoritu* nad církví ve všech dobách a na všech místech! Trváním na názoru, že tyto jasné pasáže platí pouze pro čtenáře prvního století a nepožadováním aplikace charismat na „*všechno tělo . . . všem, kdo*

⁵¹ Tamtéž, s. 527-528 YODER, John Howard, *The Priestly Kingdom: Social Ethics as Gospel*, s. 135-147

⁵² HORTON, Stanley M. *What the Bible Says about the Holy Spirit, Revised edition*, Springfield, Gospel Publishing House, 2005. s. 266

⁵³ HORTON, Stanley M. a kolektiv. *Systematická teologie*, s. 566

⁵⁴ Byl spolupracovníkem Davida Wilkersona v Bostonu a New Yorku, ředitelem Biblické školy v Africe, autor řady knih na téma uzdravování, mocných činů a zázraků v moci Ducha svatého.

⁵⁵ *Vždyť dary milosti a Boží povolání jsou neodvolatelné.*

jsou daleko“ v místě a čase, cessationismus účinně vytváří další kánon. Jeden pro *apoštolský* věk a jeden pro pozdější – přesně ten výsledek, který podle svého tvrzení popírá!⁵⁶

Zastánci pokračování darů také naznačují, že např. fráze v 1K 13,10 „*Když však přijde to, co je dokonalé*“ odkazuje na návrat Krista (srovnej pozn. 57). Pokud je to tak, pak by všechny duchovní dary mohly zůstat aktivní až do této stále budoucí doby.

4.3 Vztah Ef 4,11 a 1K 13,8-12

Gaffin dává Ef 4,11-13 do souvislosti s 1K 13,8-12. Tam je Pavlův primární důraz položen na porovnání nynějšího částečného a nejasného poznání, které věřícím přináší dar prorockví, s vírou, nadějí a především láskou. Láska je to, co můžeme nazvat eschatologický „obzor“ (v. 12-13). Takové poznání nepomine ani po příchodu „*dokonalého*“ (v. 10) při Kristově návratu.⁵⁷ Pouze tehdy bude poznání „*tváří v tvář*“ naše (v. 12). S tímto důrazem na částečnou kvalitu nynějšího poznání věřícího jsou konkrétní způsoby zjeveného poznání, striktně vzato, vedlejší. Pavel zmiňuje jazyky a prorockví v rámci širšího pastoračního kontextu (kap. 12-14), čas jejich utichnutí není předmětem jeho zájmu a podle verše 10 není důvod na tom trvat. Spíše se zaměřuje na trvání našeho současného částečného a nejasného poznání, ať už by přišlo jakýmikoliv prostředky zjevení, které mohou ustát kdykoliv. Toto čtení je zesílené v Ef 4,11-13, které zdůrazňuje, že vyvýšený Kristus „*dal jedny apoštoly, jiné proroky, některé evangelisty, jiné pastýře a učitele, ...dokud nedospějeme všichni k jednotě víry... a plného poznání Syna Božího, v dospělého muže, v míru postavy Kristovy plnosti.*“ Jednota/plnost ve verši 13 má téměř jistě znamenat stejnou

⁵⁶ RUTHVEN. Mark Jon, *On the Cessation of the Charismata: The Protestant Polemic on Post-Biblical Miracles—Revised & Expanded Edition*, by Jon Mark Ruthven, Word & Spirit Press, 1993. s. 19

⁵⁷ Tvrzení některých cessecionistů, že „*dokonalost*“ znamená dokončení Novozákonního kánonu nebo nějakou jinou situaci před druhým příchodem, je podle Gaffina exegeticky neobhájitelné.

situaci jako „dokonalost“ v 1K 13,10 (to se možná také odrazilo v použití *τέλειον*⁵⁸ „plnost“ nebo „dospělost“ v Ef 4,13), jmenovitě situaci nastalou při Kristově příchodu. Za tohoto předpokladu nás čtení 1K 13, budeme-li ji číst tak, jak tvrdí kontinualisté, přivede k nevyhnutelnému závěru: při druhém příchodu tu budou vedle proroků i *apoštolové*, i když to někteří kontinualisté odmítají (viz. 4.1 cessacionismus). Jak se struktura této pasáže z hlediska darů souvisejících s konečným cílem liší od 1K 13 8-12?⁵⁹ „Důkladným čtením obou pasáží zjistíme, že se nezabývá tím, jestli prorocství nebo některý jiný dar ustane před druhým příchodem; tato konkrétní otázka je ponechána otevřená.“⁶⁰

4.4 Závěr

I když je cessacionismus biblický pohled, je často sporný, protože existují jiné způsoby, jak interpretovat dostupné informace. Bez ohledu na to, jak člověk vykládá 1K 13,10, Ef 2,2 nebo 4,11, mimobiblické důkazy nepotvrzují ani nevyvracejí utichnutí duchovních darů. Nezdá se, že by Bible poskytovala přesvědčující argumenty pro tvrzení, že dar *apoštolství* a prorocství pominul. Křesťané ve Skutcích i epištolách zakoušeli dary Ducha včetně daru *apoštolství* a prorocství. Charismatická ekleziologie trvá na tom, že všechny dary jsou funkční a pravé pro obnovu vitality a misijního mandátu církve ve světě. Bez *apoštolů* nemůže být žádná *apoštolská* nauka. Také širší evangelikální ekleziologie zastává fakt, že charismatické dary jsou stále dostupné, stejně jako tomu bylo v prvotní církvi.⁶¹

⁵⁸ <https://biblehub.com/greek/5046.htm>

⁵⁹ Viz. Grudemův pohled (*Systematic Theology*, s. 911 pozn. 9)

⁶⁰ GRUDEM, Wayne. GUNDRY, Stanley M. *Are Miraculous Gifts for Today?: Four Views*, Richard B. Gaffin jr., s. 41-42

⁶¹ RESANE. Kelebogile Thomas. *A Critical Analysis of Ecclesiology of the Emerging Apostolic Churches with Special Reference to the Notion of the Fivefold Ministry*, s. 129

5 DUCHOVNÍ DARY VE VZTAHU K VEDOUCÍM V CÍRKVI

5.1 Význam slova charisma

Slovo charisma (*χάρισμα*) zavedl do teologické terminologie apoštol Pavel. Používal ho velmi široce. Godfrey Harold⁶² popsal Pavlův koncept charismat jako „rozmanitost projevů Boží milosti svrchovaně udělovaných Duchem svatým mezi členy společenství, které se projevují nezávisle za účelem budování těla Kristova.“⁶³

5.1.1 Rozdělení duchovních darů

Philip Mohabir dělí dary na 5 kategorií:⁶⁴

1. Dary Ducha (1K 12,1-11 a jsou spojena se slovy *πνευματικῶν* v. 1, *χαρισμάτων* v. 4, *φανέρωσις*⁶⁵ v. 7) – slovo moudrosti, slovo poznání, víra, dary uzdravování, působení zázraků, proroctví, rozlišování duchů, jazyky, výklad jazyků
2. Dary vyvýšeného Pána (Ef 4,7 *δωρεᾶς*⁶⁶, Ef 3,7 *διάκονος*⁶⁷) – *apoštolové*, proroci, evangelisté, pastýři a učitelé
3. Dary vlády či vedení (Ř 12,8 *προϊστάμενος*⁶⁸) – *apoštolové*, proroci, starší

⁶² Docent na Cape Town Baptist Seminary,(JAR) a vedoucí pracovník BH Carroll Theological Institute (USA)

⁶³ HAROLD, Godfrey. *The Apostolic and Prophetic Reformation*, Beau Bassin, Lap Lambert Academic Publishing, 2017. s. 20

⁶⁴ MOHABIR, Philip. *Ježíšovy ruce*, s. 35-39

⁶⁵ <https://biblehub.com/greek/5321.htm>

⁶⁶ <https://biblehub.com/greek/1431.htm>

⁶⁷ <https://biblehub.com/greek/1249.htm>

⁶⁸ <https://biblehub.com/greek/4291.htm>

4. Dary správy (1K 12,28 *κυβερνήσεις*⁶⁹) – správci, diákonii

5. Dary služby a pomoci (Ř 12,7 *διακονίας*) – pomoc, milosrdenství, dávání

Ve vztahu k *církevní správě* Mohabir tvrdí, že „u žádných darů nedochází k tolika nedorozuměním jako u *darů vlády*.“ To, že si někteří lidé myslí, že obdrželi dar některé z *patera služebností*, neznamená, že mají automaticky právo být součástí *správního systému církve*. Dar služby není totéž, co vláda. Také neplatí, že každý starší musí nutně vykonávat některou z *patera služebností*. Ve výčtu podmínek pro službu staršího chybí některé z *patera darů služebností*. Apoštol Pavel píše v 1K 12,28 „*A on dal jedny apoštoly*.“ „Je to Bůh, kdo volí a ustanovuje. *Apoštolové* ve sborech ustanovovali starší vzkládáním rukou, v postu a modlitbách. *Apoštolové* rovněž pověřují další lidi, aby ustanovovali starší (Tt 1,5; Sk 14,23)⁷⁰

5.1.2 Tradiční pohled na dary Ducha

V katolickém a ortodoxním chápání charismat platí, že „dary (*χάρισματα*) se udělují, přidělují, šíří, nikoliv ve vlastní prospěch, ale ve prospěch druhých, není to přirozený talent, ale výzva k milosti, ke službě.“⁷¹ Jsou dány jako svobodná vůle Boží v Jeho milosti. Charisma (*χάρισμα*) je dar Ducha svatého, který pomazává věřícího pro službu Božímu lidu. Není odměnou za dobré chování nebo důsledkem pozice v církevní správě. Charismata jsou dána jednotlivým členům komunity za účelem plnění různých služeb, které komunita potřebuje. Jsou dána pro obnovu a budování církve. Jsou dána, aby se církev nestala „one-man show“. Ve vztahu k Ef 4,11 nevidí katolická tradice rozdíl mezi nimi a dalšími charismaty v jiných

⁶⁹ <https://biblehub.com/greek/2941.htm>

⁷⁰ Tamtéž, s. 42

⁷¹ RESANE, Kelebogile Thomas. *A Critical Analysis of Ecclesiology of the Emerging Apostolic Churches with Special Reference to the Notion of the Fivefold Ministry*, s. 124 KÜNG, Hans. *The Church*, Kent, Search Press, 1986. s. 184

listech. Charismata se obecně neomezují jen na ty, kteří zastávají v církvi nějaký post, i když v hierarchii existuje řád a pozice.⁷²

5.1.3 Reformační pohled na dary Ducha

Charismata (*χαρίσματα*) jsou dary Boží milosti. Jsou to duchovní dary, určité schopnosti, udělené Boží milostí a mocí, které vystrojují lidi pro konkrétní a odpovídající službu. Charisma (*χάρισμα*) není ani schopnost sama o sobě, ani služba nebo *úřad* jako takový, ale je to schopnost, která člověka kvalifikuje pro službu. Je to projev milosti dané jednotlivcům ve prospěch církve. V Ef 4,7 používá apoštol Pavel dvě další slova přeložená jako dary: *δωρεάς, δόματα*⁷³. To jsou dary vyvýšeného Krista církvi. Někteří badatelé je odlišují od ostatních charismat v 1K 12-14. Vstup křesťanů do společenství s Ježíšem Kristem jim umožňuje přijímat skrze Ducha autoritu a schopnost sloužit Jemu a církvi. Nicméně jsou *χαρίσματα* a *δόματα* považována za odlišná, protože první jsou spojována s Duchem svatým a druhá s Kristem. Charismata (*χαρίσματα*) jsou uvolněna pro jednotlivé věřící, zatímco *δόματα* (*δόματα*) jsou uvolněna pro církevní vedoucí. Mnoho reformovaných teologů se v exegezi Ef 4,11 přiklání k cessacionismu. To je přesvědčení, že první tři dary (*apostolové*, proroci a evangelisté) byly dočasné, zatímco poslední dva (*pastýři* a učitelé) jsou trvalé. Takového pochopení pak naznačuje, že existují dvě části církevní služby. První je kázání slova a udělování svátostí (*pastýři* a učitelé); druhá pak péče o kázeň a náprava mravů (*apostolové*, proroci a evangelisté). Často se přidává ještě třetí část, která se týká péče o chudé (*diákon*).⁷⁴

⁷² Tamtéž, s. 126-128

⁷³ <https://biblehub.com/greek/1390.htm>

⁷⁴ Tamtéž, s. 126-128

5.1.4 Základní znaky apoštola pohledem reformovaných

Podle Johna MacArthura můžeme v Nového zákoně identifikovat šest základních znaků *apoštolátu*, z nichž některé lze označit jako kvalifikaci a jiné jako *privilegium*.⁷⁵

1. *Apoštol* Mesiáše musí pocházet z Mesiášova národa, tzn. z Židů. Na své první misi neměli kázat nikomu jinému než Židům (Mt 10,6).⁷⁶ Jak dosvědčuje i *apoštol* Pavel, Boží výroky byly svěřeny Židům (Ř 3,1-2).
2. *Apoštol* musí přijmout povolání a pověření pro svůj *úřad* přímo od Krista (viz. L 6,13; Sk 1,24-26; Ga 1,1).
3. *Apoštol* musí znát Pána Ježíše, být očitým svědkem Jeho služby, Jeho výroků. Proto na počátku své služby vyvolil Dvanáct, aby Jej následovali, a později je pověřil jako *apostoly*, protože byli stále s Ním (J 15,27; L 22,28; Sk 1,21-22). To bylo důležité, pokud měli naplnit roli svědků, zakladatelů církve. Díky osobnímu setkání se vzkříšeným Ježíšem zmocnění Duchem svatým byli schopni vydávat neomylné svědectví o tom, co od Ježíše slyšeli. Pavel musel vynaložit zvláštní úsilí, aby dokázal, že tento požadavek jako *apoštol* splnil (1K 9,1; 15,8; Sk 22,6-21).
4. *Apoštol* má pravomoc sdělovat Boží zjevení a to, co napíše pod Boží inspirací, je skutečně „Boží hlas“ (Dt 18,9; 1K 2,10; Ga 1,11-12). Byl tudíž schopen v novozákonních písmech odkrýt pravdivý význam Starého zákona zastřený před židovským národem tehdy i nyní (Ř 11,25; 2K 3,11-18).

⁷⁵ MACARTHUR, John F. *Charismatic Chaos*, s. 123-125

⁷⁶ *ale jděte raději k zahynulým ovcím z domu Izraele*

5. *Apoštol* má být vybaven „znameními *apoštola*“. To znamená být zmocněn v nějakém kritickém okamžiku vykonat nepochybný zázrak (viz. Sk 4,16). Evangelia konzistentně ukazují, že Ježíš byl během své pozemské služby Duchem svatým zmocňován ke konání takových zázraků a po Ježíšově vzkříšení mělo to samé platit o pravých *apoštolech* po jejich znovuvylání (Sk 1,8; Mk 16,14; Sk 2,43; 5,12).
6. *Apoštol* musí mít plnou *autoritu* mezi všemi církvemi (2K 11,28). Tím se liší od držitelů ostatních novozákonních církevních funkcí. Starší a diákonů disponují pouze omezenou *autoritou* a funkcí v rámci svého sboru.

5.1.5 Letničně/charismatický pohled na dary Ducha

Ve vztahu k *pateru darů služebností* v Ef 4,11 se měl Peter Wagner⁷⁷ vyjádřit takto: „Pětici základních, vládních, vystrojovacích úřadů představují *apoštol*, prorok, evangelista, pastýř a učitel. „On“ je Ježíš Kristus, který dal tyto dary svému lidu, když vystoupil do nebe poté, co vstal z mrtvých a strávil 40 dní se svými učedníky (viz. Ef 4,8).⁷⁸ Pak daroval církvi osoby obdarované ve dvou úrovních: 1) na základní nebo vládní úrovni (viz. Ef 4,11), a 2) na úrovni služby prostřednictvím svatých (Ef 4,12).“⁷⁹

Účel darů (*δώρατα*) je pro zdokonalování (*καταρτισμὸν*) svatých, což může být vystrojení nebo kompletní příprava. To znamená vést k dovršení nebo úplnosti.

⁷⁷ Americký misionář, spisovatel, učitel. V dřívějších letech byl Wagner známý jako klíčový vůdce hnutí za růst církve a později pro své spisy o duchovním boji. Je autorem 80 knih a v letech 1993 až 2011 byl zakládajícím prezidentem Global Harvest Ministries a emeritním zakladatelem a emeritním kancléřem Wagner Leadership Institute (nyní Wagner University), neakreditované instituce, která školí obrozence a reformátory, aby vyvolali globální hnutí transformace. Založil také Reformation Prayer Network, International Coalition of Apostles, Eagles Vision Apostolic Team a Hamilton Group a působil jako viceprezident Global Spheres, Inc

⁷⁸ *Proto praví*: „Vystoupil do výše, odvedl s sebou zajatce [a] dal dary lidem.“

⁷⁹ WAGNER, Peter C. *Apostles Today*, Bloomington, Chosen Books, 2014. s. 10

Jsou dány pro dílo služby (διακονίας) a pro budování (οἰκοδομῆν⁸⁰) těla Kristova. Jinými slovy se vztahují ke službě a moci, proto byla charismata (χάρισματα) od počátku letničního probuzení spojována s mocí a svatostí. Jde tedy o charakter a činy.⁸¹

5.1.6 Základní znaky apoštola pohledem letničně/charismatických

Dar *apoštola* je zvláštní schopnost, kterou Bůh dává určitým členům těla Kristova, převzít a uplatňovat Bohem svěřenou *autoritu*, aby ustanovili vedení v přidělené sféře služby v církvi. *Apoštolové* naslouchají Duchu svatému a v souladu s Ním nastavují řád pro zdraví, růst, zralost a přesah církve (viz L 6,12-13; 1K 12,28; Ef 2,20; 4,11-13). „Církev“ zde označuje věřící, kteří se scházejí každý týden, a také věřící rozptýlené ve veřejném prostoru.⁸²

Podle Mohabira povolal Ježíš apoštoly, aby plnili tyto role či funkce:⁸³

1. Kázali evangelium Království, a to ne pouze slovy, ale i projevy moci, znamením a zázraky.
2. Jako vyslanci reprezentovali Krista. Byli velvyslanci nejvyššího úřadu „*ustanovení nad celým domem*“. Dostalo se jim *autority* ujmout se vlády i v nemožných situacích, překážkách, při působení démonů (Mt 16,9; 18,8). Byli prorockými kazateli.
3. Zakládali sbory. Jejich nejvýraznější známkou byla schopnost konat průkopnickou evangelizační práci a zakládat sbory. Zůstávali na místě

⁸⁰ <https://biblehub.com/greek/3619.htm>

⁸¹ RESANE, Kelebogile Thomas. *A Critical Analysis of Ecclesiology of the Emerging Apostolic Churches with Special Reference to the Notion of the Fivefold Ministry*, s. 128

⁸² WAGNER, Peter C. *Discover Your Spiritual Gifts*, s. 112

⁸³ MOHABIR, Philip. *Ježíšovy ruce*, s. 119-128

určitý čas, aby v životě nově obrácených položili správné základy, uvedli je do společenství a budovali je ve víře.

4. Byli zodpovědní za ustanovování vedoucích. Ustanovovali starší ve všech sborech do *vedoucích pozic*. K jejich zodpovědnosti patřilo nastolit ve sborech Boží řád. Jediným novozákonním vzorem *správy v církvi* je tým starších.
5. Vychovávali své nástupce skrze učednictví. Vytvořili živé prostředí, v němž se dařilo organickému růstu. Mentoring byl mnohem důležitější než získávání vědomostí. Vybrali lidi, které jim ukázal Duch svatý, vyučovali je, sdíleli se s nimi, svěřovali jim část svých pravomocí. Trávili s nimi čas a vytvářeli smysluplné a důvěrné vztahy. V pravý čas je vyslali a požehnali jim.
6. Plnili roli otců. Pomáhali lidem získat identitu, jistotu, bezpečné prostředí. Povzbuzovali, kázni, naslouchali, byli vzorem.
7. Plnili roli smírců. V první řadě smiřovali člověka s Bohem. Ale smiřovali také věřící, národy, rasy, kultury. Byli povoláni, aby na místě Kristově uzdravovali rány dané rozdělením a aby byli rozhodčími možných sporů. „*Apoštol* pomáhá přemostovat propasti a pomáhá těm, kdo těžko hledají cestu k ostatním, aby pronikli do samého nitra bratrského obecnství.“
8. Byli vizionáři. Chápali, jaké jsou Boží záměry s Božím lidem. Jako stavitelé pod vedením Ducha svatého přinášejí plány a strategie a vedou sbor krok za krokem. Nebývají vždy pragmatičtí, vždy však jsou proročtí.
9. Byli odvolací instancí. *Apoštolové* se zapojovali do řešení složitých otázek a problémů a odstraňovali překážky. Nezametali problémy pod koberec, ale snažili se je řešit. Jejich soud byl rychlý, nestranný

a spravedlivý. Jejich role se do jisté míry podobala roli Mojžíše, Jozua, Samuele či soudců ve Starém zákoně.

5.2 Historický vývoj pohledu na *patero darů služebností* se zaměřením na dary Ducha

T. K. Resane konstatuje, že mezi letničními a charismatickými historiky převažuje tendence přehlížet historický vývoj pohledu na *patero darů služebností*. Prozkoumal historický vývoj a přehled letničně/charismatických hnutí (Pozdní děšť, Hnutí pastýřů, Hnutí pozitivního vyznávání, církve „Třetí vlny“, Nová apoštolská reformace) speciálně se zaměřením na charismata (*χάρισματα*) a jejich vztah s *patero dary služebností*. Došel k závěru, že vznikající *apoštolské hnutí* považuje historický vývoj těchto hnutí za Duchem svatým organizovanou snahu o obnovení a restrukturalizaci církve pro nové věci, které Bůh plánuje vykonat. Těmi novými věcmi je obnovení *apoštolů* a proroků do jejich původní role v *církevní správě*. Bill Hamon⁸⁴ to nazývá Božím plánem pro Jeho církve a planetu zemi.⁸⁵ Odeznívání vlivu těchto hnutí v průběhu historie neruší jejich autenticitu, protože byly probuzeny k specifickému úkolu ve specifickém čase. Jinde Hamon píše: „On připravuje **člověka, nástroj a místo**, aby zvěčnil svůj plán. Pan Ježíš pak vyzvedne člověka s poselstvím a službou vytvářejícími hnutí, jež naplňují Jeho vůli různými metodami a prostředky.“⁸⁶

Každé hnutí od raného věku církve přes protestantskou éru až po poslední charismatickou obnovu mělo za cíl aktivovat období velké obnovy církve. Většina nově se objevujících *apoštolských* vůdců je toho názoru, že protestantské hnutí mělo v církvi obnovit víru v Krista. Ústředním poselstvím bylo pokání z mrtvých skutků.

⁸⁴ Bill Hamon je zakladatelem Christian International Ministries. Napsal sedm stěžejních knih na téma obnovy církve.

⁸⁵ RESANE, Kelebogile Thomas. *A Critical Analysis of Ecclesiology of the Emerging Apostolic Churches with Special Reference to the Notion of the Fivefold Ministry*, s. 78, HAMON, Bill. 1997.

⁸⁶ Tamtéž, s. 78, HAMON, Bill. 1990. s. 25

Hnutí svatosti/evangelikální hnutí mělo vrátit Krista do církve. Ústředním poselstvím byla víra v Boha. Klasické letniční hnutí vzniklo, aby vrátilo Ducha svatého do církve. Poselstvím bylo očekávání zázraků, zejména mluvení v jazycích a uzdravování. Hnutí Pozdní déšť učinilo církev citlivější na potřebu zakoušet Boha skutečným způsobem. Pastýřské hnutí reflektovalo potřebu malého společenství pod vedením pastýřských vůdců. Kazatelé evangelia prosperity připomněli církvi dynamickou víru, která může přinést lepší život. Nová apoštolská reformace pozvedla *pětici darů služebnosti* jako ideální formu *církevní správy*, která v čase posledních dnů Božích plánů pro církev podněcuje její růst.⁸⁷

Aleš Franc napsal: „Změna v míře autority církevních vedoucích je podle Wagnera nejradikálnější odlišností oproti tradičnímu křesťanství. Podle v NAR prestižního „Arise Magazine“ se uvádí, že „největší rozdíl mezi novým *apoštolským* křesťanstvím a tradičním křesťanstvím je míra duchovní autority Duchem svatým svěřené jednotlivcům“. Wagner proto zdůrazňuje: „V tradičním křesťanství autorita spočívá na skupinách, jako jsou církevní koncily, zasedání, shromáždění a valná shromáždění. Nové *apoštolské* křesťanství vidí Boha jako toho, kdo svěřuje vládu církve jednotlivcům. To je způsobeno tím, že restaurace apoštolské služby nespočívá jen v obnově daru apoštola, ale apoštola jako církevního úřadu.“⁸⁸

5.3 Závěr

Porovnání tradičního, reformovaného a letničně/charismatického pohledu na duchovní dary ve vztahu k *církevním vedoucím* ukazuje rozdíl především v pojetí duchovní *autority* svěřené *apoštolům* Duchem svatým. Proponenti NAR nárokují novodobým *apoštolům* nejen stejnou *autoritu*, jakou měli *apoštolové* prvotní církve, ale také exkluzivní pozici v *církevní správě*. To je v ostrém kontrastu s názorem

⁸⁷ Tamtéž, s. 78

⁸⁸ FRANC, Aleš. *Teologické kořeny a současná teologie Nové apoštolské reformace*, s. 43
WAGNER, Charles Peter. *The New Apostolic Reformation. Renewal Journal*

evangelikálních i řady letničních teologů. Jak uvidíme v následující pasáži, takové tvrzení nemá biblické opodstatnění.

6 APOŠTOLSKÁ SLUŽBA

6.1 Starozákonní základ

Přestože „misie nezačíná s Ježíšem“⁸⁹ ve Starém Zákoně bychom marně pátrali po přímých důkazech misionářského povolání Božího lidu Izraele. Nenajdeme jasné povolání Izraelitů k překonávání geografických, náboženských ani sociálních bariér, aby získávali národy pro víru v Boha Jahveho.⁹⁰ Co ale Starý zákon poskytuje, jsou základy, na kterých je postaveno zjevení Boha a Jeho záměr, který se plně odhaluje s příchodem Ježíše Krista. Starý Zákon připravuje Jeho příchod počátečním odhalením, kdo je Bůh a čeho chce ve světě dosáhnout.

Starý zákon nás učí, že zatímco Bůh pracuje v univerzálních lidských dějinách, vybírá si specifické lidi, jejichž prostřednictvím se dává poznat světu. Tato strategie nebyla opuštěna ani navzdory opakující se nevěře Izraele. Bůh si vybral svého Služebníka (Iz 42,1), aby naplnil povolání Izraele být svědkem světu. Nový Zákon odhaluje, že tím služebníkem byl Ježíš Kristus a Jeho církev je dnes jako Boží lid dědicem příslibů a zodpovědností Izraele.

Ve Starém Zákoně nenacházíme jasné povolání jít a činit učedníky z národů. Je-li tam nějak začleněna „misie“, je to Boží zjevení sebe sama prostřednictvím jeho

⁸⁹ ADDISON, Stephen B. *The Continuing Ministry of the Apostle In the Church's Mission*, Fuller Theological Seminari, 1995. Apostolic Ministry – Steve Addison. Dostupné z: gospelcrux.com.
HEDLUND, Roger E. *The Mission of the Church in the World*, s. 19

⁹⁰ Tamtéž s. 5 BOSCH, David J. *Transforming Mission: Paradigm Shifts in Theology of Mission*, s. 19

lidu Izraele. Máme ale základ, na němž je postaveno novozákonní povolání. Tím základem je Boží zájem o celý svět.⁹¹

6.2 Novozákonní éra

V samém srdci Nového Zákona nacházíme postavu Ježíše. Toho, jenž byl „poslán“ Bohem a jenž posílal ostatní. Starý Zákon nám představil Boží plán záchrany pro všechny a poskytl základ pro porozumění Ježíšovu poslání. Přesto je Jeho příchod jedinečný a reprezentuje nový začátek v Božím jednání s lidstvem. V Jeho osobě a poslání se Boží vykupitelské dílo vlomilo do lidských dějin. Centrem Ježíšovy zvěsti bylo Boží království. Realita Království byla zde, přesto její završení čeká na konec dějin.

Ačkoliv autor listu Židům použil pro Ježíše titul „*apoštol*“, Ježíš o sobě nikdy tak nemluvil. I když byl pevně přesvědčen, jak dosvědčují evangelia, že byl jedinečným způsobem poslán Bohem, pro svoji službu a status používal jiná jména (L 4,43; Mt 15,24; Mk 12,1-11, J 17,3; J 7,16; J 10,37-38).

Jako „ten, který je poslán,“ reprezentuje Ježíš Otce, aby světu ukázal Jeho charakter, srdce, soucit a dílo. V tomto smyslu se *apoštolská služba* podílí na Božím misi na tomto světě. Ježíš se zajímal a se soucitem jednal se slabými, potřebnými, nemocnými, odmítanými, zklamanými, démonizovanými, ztracenými a opuštěnými. Jeho posláním bylo ukázat Otcovo srdce.

Nejen, že sloužil potřebným, ale také je volal k pokání, k víře a k novému vztahu s jejich nebeským Otcem. Jako Boží *Apoštol* měl Ježíš v centru svého poslání formování lidu, který jednoho dne obsáhne celý svět. Ve Starém zákoně jsme byli svědky postupného zužování Božího jednání s lidstvem: lidstvo – Izrael – ostatek

⁹¹ Tamtéž, s. 16

Izraele – Mesiáš. V Ježíši tato redukce dosahuje své konečné fáze a začíná expanze Božích záměrů spásy: Mesiáš – učedníci – nový Izrael – evangelium světa.⁹²

Z Ježíšovy *apoštolské služby* se učíme, že být poslán Otcem znamená být v první linii léčby lidských zranění v každé oblasti života. Zahrnuje účast na Božím poslání ve světě. Zahrnuje obětní službu. *Apoštolská služba* však zahrnuje jak projev Boží milosti a milosrdenství, tak požadavek činit pokání a připojit se k rostoucímu společenství učedníků. *Apoštolové* jsou tedy v první linii při získávání učedníků a shromažďování těchto učedníků do společenství víry.⁹³

6.3 Etymologický význam slova apoštol

Jazyková analýza řeckého výrazu *apoštol* (*ἀπόστολος*⁹⁴) je problematická kvůli způsobu jeho používání. Jeho definice je příliš obecná. V přednovozákonní době bylo používáno velmi zřídka. Podle Nového biblického slovníku se výraz *apoštol* několikrát objevuje i v nekřesťanské řečtině v 5. stol. př. Kristem ve smyslu „poslaná osoba“. Z některých jednotlivých případů v Septagintě a análů historika Josefa Flavia se dá předpokládat, že výraz znali a uznávali i židovští představitelé.⁹⁵ Herodotus⁹⁶ ho použil dvakrát pro „posla“, zatímco v Septuagintě je v tomto významu použit pouze jednou (1Kr 14,6).

Bill Scheidler, vedoucí týmu pro Ministers Fellowship International, k tomu ve své analýze uvedl: „Bylo použito k označení emisara nebo velvyslance, flotily lodí nebo expedice, vyslané s konkrétním cílem, velitele loďstva, který velel flotile, nebo kolonii, kterou admirál založil. Jestliže flotila lodí opustila Řím s cílem založit někde novou kolonii, všichni tito byli nazýváni *apoštolý* – flotila, admirál, nově

⁹² Tamtéž, s. 21 BLAUW, Johan. *The Missionary Nature of the Church: A Survey of the Biblical Theology of Mission*, s. 91

⁹³ Tamtéž, s. 22

⁹⁴ <https://biblehub.com/greek/652.htm>

⁹⁵ DOUGLAS, J.D. *Nový biblický slovník*. Praha, Návrat domů, 2009. s. 62

⁹⁶ Starověký řecký historik, je považován za „otce dějin.“

založená kolonie.“⁹⁷ To by znamenalo, že v jistém smyslu by měla být vyslána celá služba. Je tedy jasné, že se od těchto vyslanců, flotily, admirála a nové kolonie, očekávalo, že budou věrní při předávání záměrů odesílatele.

V Novém zákoně se slovo *apoštol* (ἀπόστολος) objevuje více než 80x. Titulem *apoštol* je označen Ježíš jako ten, kdo byl poslán od Boha (Žd 3,1), dále ti, kteří byli vysláni kázat Izraeli (L 11,49), a ti, kteří byli vysláni církví (2K 8,23; F 2,25). Primárně se užíval pro jedince, kteří požívali v rané církvi nejvyšší úcty. Je odvozeno z řeckého slova ἀποστέλλω⁹⁸ – poslat. Znamená „někoho se zvláštním posláním a osobního zástupce toho, kdo jej posílá (Krista).“⁹⁹ V Janových spisech je pro *apoštolu* použito také synonymum πέμπω¹⁰⁰, které je však obecně chápáno spíše jako neutrální.

6.3.1 Tři hlavní pohledy na původ výrazu apoštol

1. První z nich věnuje pozornost paralele mezi novozákonními *apoštolem* a výrazem *Šāliah* „poslaný“ používaným v rabínské literatuře. *Šāliah* byl buď zástupcem soukromé osoby pověřený k vyjednání nějaké dohody (např. manželství) nebo zástupcem jeruzalémských náboženských autorit vyslaným k Židům v diaspoře. Řečeno právní terminologií: „Ten, kdo je poslán, je, jako by byl samotný vysílatelem“ (Mišna Berakot 5,5). Důležitější než obsah poslání je vztah *Šāliah* s vysílajícím. Výraz *Šāliah* se však objevuje až po novozákonní době, proto je obtížné určit vztah mezi novozákonním *apoštolem* a *Šāliah* z pozdního judaismu. Zastánci této verze poukazují na možnost, že výraz *Šāliah* existoval dříve než

⁹⁷ RESANE, Kelebogile Thomas. *A Critical Analysis of Ecclesiology of the Emerging Apostolic Churches with Special Reference to the Notion of the Fivefold Ministry*, s. 188 SCHEIDLER, Bill, *The New Testament Church and Its Ministries: A Study of the Importance, Function and Ministries of Local Church*, Portland, City Bible Publishing, 1980, s. 88

⁹⁸ <https://biblehub.com/greek/649.htm>

⁹⁹ STAMPS, C. Donald. *Studijní bible s výkladovými poznámkami*, s. 1934

¹⁰⁰ <https://biblehub.com/greek/3992.htm>

literatura, ve které je zmiňován, a také na četnost verbálního kořene *šlh* ve Starém zákoně (cca 700x). Jak ve Starém zákoně, tak v rabínské literatuře má převážně sekulární charakter. Z tohoto konceptu pak může pravděpodobně vycházet i Pavlovo užití slova *apoštol* v netechnickém smyslu. J. M. Gundry-Volf¹⁰¹ uvádí jako příklad spojení novozákonního *apoštola* se *Šāliah* pasáž z Janova evangelia 13,16.¹⁰²

2. *Apoštolové* gnosticizmu – Představitel tohoto pohledu W. Schmithals¹⁰³ prohlašoval, že právní instituce *Šāliah* v pozdním judaismu neměla nic společného s prvotním křesťanským *apoštolstvím*.¹⁰⁴ Poukazoval na rozdíl v náboženské smyslu výrazu *apoštol* v Novém zákoně (misionářský a eschatologický) a jednotném právním užívání *Šāliah* v rabínské literatuře stejně jako *šlh* ve Starém zákoně. Navrhoval také, že koncept *apoštolství* nepocházel z Jeruzaléma, ale z Antiochie, a byl odvozen z vykupitelského mýtu gnostických systémů. Mluvil o dvou typech vykupitelů – nebeských a pozemských, přičemž *apoštolské* povolání, extatická zkušenost (přijmutí *γῶσιν*¹⁰⁵) a jejich celosvětová mise je znakem pozemských vykupitelů. Tvrdil, že novozákonní *apoštol* povstal s Pavlem v jeho gnostickém prostředí v Sýrii. Jeho teze však získala jen minimální podporu.¹⁰⁶
3. Výraz *ἀπόστολοι* v Novém zákoně. J. Munck¹⁰⁷ a A. Erhard odmítli koncept *Šāliah* z podobných důvodů jako Walter Schmithals.

¹⁰¹ Judith M. Gundry-Volf, Th.D. profesorka Nového zákona na Fullerově Teologickém semináři v Pasadeně, USA

¹⁰² *Amen, amen, pravím vám, otrok není větší než jeho pán, ani apoštol větší než ten, kdo ho poslal.*

¹⁰³ německý evangelický teolog.

¹⁰⁴ HAWTORNE, Gerald F. MARTIN, Ralph P. REID Daniel G. *Dictionary of Paul and His Letters*, Downers Grove: InterVarsity Press, 1993. s. 134 SCHMITHALS, W. *The Office of Apostle in the Early Church*. s. 105

¹⁰⁵ <https://biblehub.com/greek/1108.htm>

¹⁰⁶ Tamtéž, s. 134

¹⁰⁷ Dánský teolog a exegeta

Argumentovali křesťanským původem výrazu *apoštol* s tím, že nová víra podporuje vzestup odpovídajících lídrovských postav. Dle Muncka „Jsou křesťanští *apoštolové* součástí něčeho úplně nového a dynamického, v čem se má celé křesťanství rozšířit za hranice /.../ V porovnání s tím je židovské užití *apoštolské* myšlenky /.../ tak daleko od křesťanského užívání jako diplomat od misionáře pohanů.“¹⁰⁸ Tato myšlenková škola ale neposkytuje konkrétní scénář pro zrod *apoštolů* v církvi.¹⁰⁹

6.4 Rozdělení apoštolů v Novém Zákoně

Gundry-Volf píše, že *apoštolů* muselo být mnoho (viz. 1K 15,7; 9,5). Přesný počet neznáme. Dvanáct mohlo sloužit jako symbolický základ nové komunity vzkříšeného Krista. Po Jeruzalemském koncilu vznikly dva „*apoštoláty*“ (*ἀπόστολήν*), jeden pro obřezané a druhý pro pohany (Ga 2,7-9).¹¹⁰

Walter Schmithals tvrdil: „Pavel ví pouze o jediném *apoštolském* okruhu, což znamená, že rané křesťanství mělo pouze jeden *apoštolát*“.¹¹¹ Naproti tomu J. A. Kirk¹¹² věřil, že: „Autoři Nového zákona ve skutečnosti prezentují jeden pohled na *apoštolství* v různých formách podle různých okolností“.¹¹³

Jak poznat, které z těchto tvrzení je správné? Koho dalšího považoval Pavel za skutečného *apoštola*?

¹⁰⁸ Tamtéž, s. 135 MUNCK, J. *Paul. the Apostles and the Twelve*, s. 100

¹⁰⁹ Tamtéž, s. 135

¹¹⁰ Tamtéž, s. 138-139

¹¹¹ CLARK, Andrew C. *Apostleship: Evidence From the New Testament and Early Christian Literature*, s. 56 SCHMITHALS, Walter. *Office*, s. 88

¹¹² profesor na University of Birmingham v Anglii, bývalý děkan a vedoucí School of Mission and World Christianity na Selly Oak Colleges.

¹¹³ Tamtéž, s. 56 KIRK, Andrew J. *Apostleship since Rengstorf*, s. 261

Podle Philipa Mohabira je „otázka existence a relevance *apoštolů* spojena s celou řadou nedorozumění.“ Ne všichni *apoštolové* zmínění v Nové smlouvě patří do stejné kategorie. Odlišnosti se týkají jejich poslání, účelu, oblasti a povahy jejich služby. Navrhuje rozdělit je do čtyř kategorií: 1) Ježíš, hlavní *apoštol*, 2) Dvanáct *apoštolů* Beránkových, 3) *apoštolové* doby po oslavení Pána, 4) další.¹¹⁴

Ben Witherington¹¹⁵ navrhuje dělení na: 1) Dvanáct, 2) ti, kdo jako Pavel viděli vzkříšeného Pána a přijali od něho pověření pro speciální službu (1K 1,1; 2K 1,1; Ko 1,1), 3) ti, kdo byli církví vysláni vykonat konkrétní úkol (1K 8,23; F 2,25), 4) ti, kteří byli popsáni jako misionáři (Sk 14,4, 14; jako Barnabáš).¹¹⁶

Eckhard Schnabel¹¹⁷ dělí *apoštoly* v Novém zákoně do pěti „významových nuancí“: 1) kurýři církví jako vyslanci, 2) poslové pověřeni úkolem, 3) jako *úřad apoštola*, 4) jako *apoštoly*, kteří jsou křesťanskými vedoucími, 5) jako jednoho z Dvanácti *apoštolů*.¹¹⁸

Andrew C. Clark¹¹⁹ konstatoval, že Pavel používal slovo *apoštol* nejméně ve třech různých smyslech: 1) Pavel zmiňoval ty, kdo viděli vzkříšeného Krista, 2) Pavel tak poukazoval na cestující misionáře a zakladatele sborů jako Andronicus a Junia a 3) mluvil tak o církevních poslech nebo zástupcích, kteří nebyli přímo

¹¹⁴ MOHABIR, Philip. *Ježíšovy ruce*, s. 99

¹¹⁵ profesor výkladu Nového zákona na Asbury Theological Seminary, semináři ve Wilmore, Kentucky, a vysvěcenýmpastorem v United Methodist Church.

¹¹⁶ LAFFERTY, Jerry Todd. *Developing Pastors and Teachers Within Fivefold Framework of Ephesians 4:11 to Sustain Church Planting Movements*, 2020. s. 60 WITENRINGTON, Ben III. *Women in the Earliest Churches*, Cambridge, Cambridge University, 1988. s. 115

¹¹⁷ Německý evangelický teolog a profesor Nového zákona. Je autorem řady odborných knih, biblických komentářů, odborných článků a lexikálních příspěvků.

¹¹⁸ Tamtéž, s. 60, SCHNABEL, Eckhard J. *Early Christian Mission, Vol. 2, Paul and the Early Church*, Downer Grove, Intervarsity Press, 2004, s. 283

¹¹⁹ Docent, učitel Nového zákona na University of Aberdeen

misionáři nebo zakladatelé sborů.¹²⁰ Naznačuje také, že Pavel viděl sebe a Petra jako „most mezi prvními dvěma skupinami *apoštolů*.“¹²¹

6.4.1 Ježíš jako apoštol

Původ novozákonního fenoménu *apoštolů* je třeba hledat v době Ježíšovy služby. To je mnohem pravděpodobnější tvrzení než koncept, že vznikl náhle o prvních Velikonocích. To, že si Ježíš byl vědom, že byl „poslán,“ dokládá např. výrok: „*Kdokoli přijme jedno z takových dětí na základě mého jména, mne přijímá; a kdo by mne přijímal, nepřijímá mne, ale toho, který mne poslal.*” Mk 9,37.¹²² I když Ježíš sám sebe za *apoštolu* nikdy neoznačil, pro autora listu Židům je Ježíš „*apoštol a velekněz našeho vyznání*“ (Žd 3,1b). Z kontextu se zdá, že autor naznačuje kombinaci role Mojžíše a Arona. Podle Kevina Gilese¹²³ jsou tyto myšlenky rozvinutím toho, co se nachází v synoptických evangeliích, ale i zde je kladen důraz na poslání Syna Otcem a na jeho autoritativní reprezentativní roli.¹²⁴ (L 4,18, 43; Mk 12,1-11 a par. Mt 15:24) Justin ve své *První apologii* (12,9; 63,5) také nazývá Ježíše *ἀπόστολλω*. Skutečnost, že autor listu Židům mohl toto slovo použít ve vztahu k Ježíši, by naznačovala, že v době psaní tento výraz ještě nezískal výlučný konkrétní význam, ale mohl být použito v různých souvislostech.¹²⁵

J. M. Gundry-Volf je toho názoru, že nejlepším vysvětlením původu pojmu *apoštolství* je předpoklad, že koncept *šālîah* byl v Ježíšově době aktuální. Ježíš ho

¹²⁰ CLARK, Andrew C. Apostleship: Evidence From the New Testament and Early Christian Literature, *Vox Evangelica* 19, 1989. s. 62

¹²¹ Tamtéž, s. 62

¹²² podobně Mt 15,24; L 4,43; J 5,36; 9,7; 20,21

¹²³ Kevin Giles (Th.D., Australian College of Theology) vedl anglikánské církve čtyřicet let a stále je aktivní v církevní službě v Melbourne v Austrálii.

¹²⁴ Tamtéž, s. 242

¹²⁵ Tamtéž, s. 70

jako „*poslaný* Bohem“ vztáhl nejprve na sebe a později na ty, které *poslal* nejprve do Galileje a poté k pohanům.¹²⁶

6.4.2 Ježíšových dvanáct apoštolů

Díky svému přímému povolání je za *apoštoly* vyvolené Kristem považováno Dvanáct (Sk 6,2; L 9,1; Mk 3,13-19), Jakub (1K 15,7) a Pavel. Pavlem se budu zabývat později (viz. 6.5).

6.4.3 Apoštolové v evangeliích

Dvanáct bylo očitými svědky a spoluúčastníky Ježíšovy služby od Jeho křtu až do Jeho nanebevstoupení. *Apoštolové* nejsou identifikováni pouze jako Ježíšovi následovníci, ale také jako Jím vyslaní na misii (Mt 10,2; Mk 6,30; L 6,13).¹²⁷ Lze jen těžko pochybovat o tom, že Ježíš je od první chvíle povolal se záměrem, aby je plně připravil na to, že po Jeho nanebevstoupení budou zakladateli církve (Mt 28,19-20). Druhým důvodem jejich povolání bylo, aby sloužili jako pověření zástupci ve vyhlásování přítomnosti Mesiáše-Krále a Jeho Království (Mt 10; L 9,2). V tomto smyslu jejich *apoštolské* pověření skončilo, když se za několik dní vrátili a vyprávěli mu o dokončení úkolu.¹²⁸ Třetí důvod byl shodný s pověřením Ježíše, jmenovitě konat zázračná znamení jako Bohem pověření zvěstovatelé přicházejícího Království (Mt 10,2; 11,1-6).¹²⁹

¹²⁶ HAWTORNE, Gerald F. MARTIN, Ralph P. REID, Daniel G. *Dictionary od Paul and His Letters*, s. 136-137

¹²⁷ LAFFERTY, Jerry Todd. *Developing Pastors and Teachers Within Fivefold Framework of Ephesians 4:11 to Sustain Church Planting Movements*, s. 61

¹²⁸ Godfrey píše, že je diskutabilní, jestli jejich apoštolát po skončení tohoto úkolu skončil. Později zcela jistě selhali při snaze o konání „znaků apoštolů“ (Mt, 7,14-17 srovnej s 2K 12-12; Ř 15,19; 1Te 1,5). Zapřeli Ježíše (Mt 26,56).

¹²⁹ GODFREY, Harold. *The Apostolic and Prophetic Reformation, A Critical Study*, s. 42

Význam Dvanácti v Janově evangeliu shrnuje C. K. Barrett¹³⁰ takto: „Jejich skutečný význam spočívá v tom, co viděli; jsou důležití, protože jsou svědky, jsou ti, kdo viděli, a protože viděli, hlásali to, co viděli. Nejsou důležití jako teologové nebo správci, ale pouze jako nositelé slov svědectví.“¹³¹

6.4.4 Apoštolové ve Skutcích apoštolských

V prvních kapitolách Skutků vystupují *apoštolové* v roli vedoucích společenství jako učitelé (2,42), konají zázraky (2,43; 5,12), vydávají svědectví (4,33), přijímají dary (4,35-37), podstupují protivenství (15,18, 40), ustanovují další vedoucí (6,6), modlí se za nové věřící, aby přijali Ducha svatého (8,14, 18). Mimo Petra všichni zůstávají v Jeruzalémě (18,1, 14; 9,27). Clark poznamenává, že od verše 11,1 „jako by zmizeli ze scény“, protože jsou později zmiňováni už jen společně se staršími jeruzalémské církve.¹³²

Jaká byla tedy role *apoštolů* podle evangelií a knihy Skutků?

Petr ve své promluvě popisuje *apoštolské povolání*, na němž se kdysi podílel i Jidáš (podobně Sk 1,25), jako „službu“ slovem *διακονία*. Toto slovo označuje na jiných místech druh práce vykonávané ženami (L 4,39; 10,40) nebo otroky sloužícími u stolů (12,37; 17,8). K podobné roli se připodobňoval i sám Ježíš (L 22, 26-27). V 6. kapitole se apoštolové nakonec museli doslova vzdát služby u stolů (Sk 6,1-2), ale pouze proto, aby se mohli věnovat „službě“ kázání (6,4).¹³³ Petr také popisuje povolání jako „část“ nebo „podíl“ (*κλήρον*¹³⁴) ve službě. To dosvědčuje

¹³⁰ Britský biblista a metodistický duchovní. Působil jako profesor bohosloví na univerzitě v Durhamu, autor řady komentářů

¹³¹ CLARK, Andrew C. *Apostleship: Evidence From the New Testament and Early Christian Literature*, s. 60 BARETT, C. K. *Signs*, s. 62

¹³² Tamtéž, s. 66 FITZMAYER, J. A. *The Gospel According to Luke I-IX*, s. 253

¹³³ KEENER, Craig S. *Acts An Exegetical Commentary Introduction and 1:1-2:47*, Grand Rapids, Baker Academic, 2012. s. 759

¹³⁴ <https://biblehub.com/greek/2819.htm>

skutečnost, že držitelé úřadu byli vybráni Božím záměrem (včetně zrádce Jidáše).¹³⁵ Podobně jako Bůh „přidělil“ levitům¹³⁶ jejich konkrétní povinnosti (viz 1 Kr 24,5, 7, 21; 28-9, 13-14), také přidělil zvláštní role různým Ježíšovým učedníkům; jedné desetině ze 120 zdejších učedníků mohlo bylo určeno *apostolství*, stejně jako los určil, která desatina lidí opustí svou zemi, aby znovu osídlila Jeruzalém (Neh 11,1).

Kevin Giles zdůrazňuje, že ve Sk 4,20 (viz. také 26,16) čteme v termínech běžného židovského právního používání, že *apostolové* jako spolehliví svědkové pouze přinášeli svědectví o tom, co viděli a slyšeli... V této roli byli garanty Slova, které přivedlo k existenci křesťanskou komunitu.¹³⁷ *Apostolský* kruh byl tvořen pouze z očitých svědků, kteří mohli podat spolehlivou zprávu o událostech spojených s Ježíšem (L 1,21, Sk 1,21n). Zájem o svědka z první ruky je Lukášovým způsobem, jak zaručit pravost svého záznamu.¹³⁸

Skutečnost, že Pavel zachoval titul „Dvanáct“ i po Jidášově smrti (1K 15,5), naznačuje reprezentativní funkci čísla¹³⁹. Církev, která byla postavena na tomto základu dvanácti vůdců ostatku Izraele, představuje skutečného dědice starověkých Božích zaslíbení.¹⁴⁰ Dvanáct *apostolů* lze považovat za obdobu dvanácti patriarchů (srov. Zj 21,12, 14) nebo knížat kmenů (srov. Nu 2,3-29; 7,11, 18-78; 17,6), kteří budou vládnout kmenům v době jejich eschatologické obnovy (L 22,30; Mt 19,28).¹⁴¹ Ve Skutcích 1,15-26 je dvojí role *apostolů* jasně patrná. Když Petr

¹³⁵ Tamtéž 1:1-2:47, 759, Jub 11,7

¹³⁶ Tamtéž, s. 759 JOHNSON, *Acts*, s. 35; WITHERINGTON, *Acts*, s. 122.

¹³⁷ CLARK, Andrew C. *Apostleship: Evidence From the New Testament and Early Christian Literature*, 67 GILES, Kevin. *Exponent*, s. 7

¹³⁸ WILLIMON, Wiliam H. *Acts Interpretation*, Atlanta, John Knox Press, 1988. s. 24

¹³⁹ KEENER, Craig S. *Acts An Exegetical Commentary Introduction 1:1-2:47*, s. 775 JERMIAS, *Theology*, s. 234; SANDERS, *Jesus and Judaism*, s. 99–101.

¹⁴⁰ Tradice Dvanácti – která je starší než jakýkoli daný seznam samotných jmen – je téměř jistou základní tradicí sahající až k historickému Ježíši (Sanders, *Jesus and Judaism*, 11, 98–101; Witherington, *Christology of Jesus*, 126-27; Ehrman, *Prorok*, 186–87; Charlesworth, *Ježíš v judaismu*, 137). (Na rozdíl od nepatrných odchylek v kanonických seznamech lze porovnat formy v Apostolských církevních řádech a Epistula apostolorum [Lake, „Dvanáct“, 41].)

¹⁴¹ KEENER, Craig S, *Acts An Exegetical Commentary Introduction 1:1-2:47*, 775

přebírá iniciativu a vyzývá k rozhodnutí o nahrazení Jidáše, působí jako soudce obnoveného Izraele. Když mluví o Dvanácti jako o svědcích vzkříšení Ježíše, mluví o druhé roli, o svědectví Izraeli o Božím ospravedlnění Ježíše vzkříšením (Sk 3,15, 26).¹⁴² V Lukášově perspektivě se *apostolové* na rozdíl od nevěrných vůdců Izraele ve Sk 3-5 stávají skutečnými vůdci Izraele, které měl následovat židovský národ.¹⁴³

V knize Zjevení zobrazuje Jan dovršení Božího vykoupení jako „svaté město Jeruzalém, jak sestupuje z nebe od Boha,“ které má dvanáct bran s napsanými „jmény dvanácti kmenů synů Izraele“ a dvanácti základy „a na nich dvanáct jmen dvanácti Beránkových apoštolů“ (Zj 21,10, 12, 14). Proto byla raná církev nucena nahradit zrádce Jidáše, aby měla plný počet dvanácti ve svých apoštolských řadách.¹⁴⁴

Giles říká: „Jakmile může Lukáš ukázat, že autenticita zvěsti (kerygma) byla ustanovena a že Izrael byl obnoven, důležitost Dvanácti apoštolů se zmenšila.“¹⁴⁵ Thomas Weiser¹⁴⁶ viděl důvod ve skutečnosti, že „v rozhodujícím obratu událostí během zápasu a debaty o postavení pohanských křesťanů jsou hlavními aktéry Pavel na jedné straně a Jakub/.../skutečnost, že po Dvanácti následovali další *apostolové*, především Pavel, je pro Lukáše důkazem o pokračování Božích dějin spásy. Instituce Dvanácti nemá žádnou další roli v poslání mezi pohany. Podle Skutků je to Pavlova role.“¹⁴⁷ J. Jerwell¹⁴⁸ poukázal na posun role Dvanácti po 7. kapitole, kde Štěpánovo kázání naznačuje konec přímé *apostolské* misionářské aktivity k Izraeli. Ve Sk 8,14nn je Dvanáct spojeno se Samařím (srov. 1,8), poté legitimizují Pavla (9,26-28)

¹⁴² TALBERT, Charles H. *Reading Acts, A Literary and Theological Commentary on the Acts of the Apostles*, Macon, Smyth & Helwys Publishing, 2005. s. 20-21

¹⁴³ KEENER, Craig S, *Acts An Exegetical Commentary Introduction 1:1-2:47*, 775 CLARK, *Role*, s. 173-177

¹⁴⁴ TENNEY, Meryll C. LONGENECKER, Richard N. *The Expositor's Bible Commentary John and Acts*, s. 265

¹⁴⁵ Tamtéž, s. 67 GILES, Kevin. *Exponent*, s. 7

¹⁴⁶ Průkopník v získávání důkazů ze vzácných zdrojů o lidech, kteří přijali křest Ježíšovým jménem a jednotu Boha.

¹⁴⁷ Tamtéž, s. 67-68 WEISER, Thomas. *Notes on the Meaning of the Apostolate*, s. 131

¹⁴⁸ Norský teolog, emeritní profesor, spisovatel a kněz

a také počáteční zmínka o ‚národech‘, o lidech mimo Izrael (kap. 10–11) souvisí Ds Petrem, který je ve Skutcích považován za jednoho z Dvanácti.¹⁴⁹ Giles k tomu přidává: „Jakmile je vyčerpána základní role dvanácti *apoštolů*, titul „*apoštol*“ není omezen pouze na Dvanáct“¹⁵⁰ (srov. Sk 14,4, 14).

Zdá se, že jejich hlavní funkcí bylo stát se mostem mezi Ježíšovou ranou službou a životem prvotní církve.¹⁵¹ Byli svědky, že vzkříšený Ježíš je jeden a ten samý jako Ježíš pozemský.

6.4.5 Význam výrazu apoštol podle Lukáše

Ve Skutcích apoštolských omezuje Lukáš téměř vždy (mimo verše 14,4) označení „*apoštolové*“ na dvanáct mužů, které si Ježíš vyvolil v rané fázi své služby (L 6,13-16) s výjimkou Jidáše Iškariotského, který byl nahrazen Matějem (Sk 1,26). Jeho pověření je učinilo hlavními hlasateli dobré zprávy, kterou přinesl.¹⁵²

Richard N. Longenecker¹⁵³ uvádí, že ze Sk 1,21-22 můžeme odvodit striktní definici výrazu „*apoštol*“, která určuje mnohé z toho, co Lukáš představuje ve zbytku Skutků (ačkoli Lukáš také používá slovo „*apoštol*“ v širším smyslu). *Apoštol* tedy nebyl církevním funkcionářem ani žádným příjemcem *apoštolské* víry, ba dokonce ani nositelem *apoštolského* poselství; byl garantem evangelijní tradice.¹⁵⁴ Přestože Nový zákon klade velký důraz na *apoštolské* poselství a víru a Lukáš zdůrazňuje důležitost samotných *apoštolů*, záznam nedává žádné ospravedlnění pro teologickou nutnost *apoštolské* posloupnosti úřadu, jak se někdy tvrdí. Podle v. 21-22 byl úkol

¹⁴⁹ Tamtéž, s. 67-68 JERWELL, *Luke*. s. 77

¹⁵⁰ Tamtéž, s. 68 GILES, Kevin. *Exponent*, s. 7

¹⁵¹ Tamtéž, s. 65-66 CRUSE, Colin. *Foundation*, s. 33

¹⁵² BRUCE, F. F. *The Book of ACTS*, Cambridge, Wm. B. Eerdmans Publishing Co, 1988. s. 30

¹⁵³ Přední novozákoník, vysokoškolský profesor naposledy na McMaster Divinity College v Hamiltonu, autor řad knih.

¹⁵⁴ TENNEY, C. Merryl. LONGENECKER, N. Richard. *The Expositor's Bible Commentary John and Acts*, Grand Rapids, Zondervan Publishing House, 1981. s. 265

dvanácti *apoštolů* jedinečný: být garanty evangelijní tradice kvůli jejich společenství s Ježíšem v jeho pozemské službě a být svědky reality jeho vzkříšení, protože viděli vzkříšeného Krista. Taková kritéria nelze přenášet z generace na generaci. Proto, když byl Jakub, syn Zebedeův, popraven Herodem Agrippou I. v roce 44 n. l. (srov. 12,1-2), církev nepodnikla žádné kroky, aby ho nahradila.¹⁵⁵

Na rozdíl od často slýchaného tvrzení, že *apoštolové* se mýlili, když vybrali Matěje, a měli čekat na Boží volbu Pavla, aby zaplnil prázdné místo, je třeba zdůraznit (1), že Pavel nebyl s Ježíšem během Jeho pozemské služby. Ve skutečnosti uznával svou závislost na druhých s ohledem na tradici evangelia (např. 1K 15,3-5); (2) že nutnost mít přesně dvanáct *apoštolů* v rané církvi pramenila z velké části z potřeby židovských křesťanů sloužících v židovském národě udržovat toto symbolické číslo, a přestože to Pavel dokázal ocenit, necítil to jako nutnost pro svou službu především pohanům; a (3) že sám Pavel rozpoznal zvláštní povahu svého *apoštolství*, totiž že byla v souladu s *apoštolstvím* Dvanácti, ale také spočívala na poněkud jiném základě (srov. jeho odkaz na sebe jako na apoštola „nedochůdčete“ v 1K 15,7-8). Pavlovo pozadí, služba a povolání byly v mnoha ohledech odlišné od Dvanácti. Přesto trval na rovnosti svého *apoštolství* s *apoštolstvím* ostatních – na rovnosti, kterou nikdy nevykládal z hlediska opozice ani identity.¹⁵⁶ Sám Pavel by jistě odmítl jako absurdní myšlenku, že je právem dvanáctým *apoštolem* na stejné úrovni jako Petr a zbytek Dvanácti.¹⁵⁷

Je však třeba konstatovat, že v pojetí konceptu *apoštolství* je mezi Lukášem a Pavlem nepřehlédnutelný rozdíl.

¹⁵⁵ Tamtéž, s. 267

¹⁵⁶ Tamtéž, s. 267

¹⁵⁷ BRUCE F.F., *The Book of Acts*, s. 48

6.4.6 Jakub, bratr Páně

O Jakobovi se Pavel zmiňuje ve dvou textech (1K 15,7 a Ga 1,19). V 1K 15,7 Pavel potvrzuje, že se Jakobovi zjevil Ježíš. Tato proměňující zkušenost v jeho životě a skutečnost, že je to zahrnuto v kánonu, mohou naznačovat, že Pavel považoval Jakuba za *apoštola*, který přijal pověření podobně jako on.¹⁵⁸

Také v Ga 1,19 píše Pavel o Jakobovi ve spojitosti s apoštoly. Měl by se výrok *ἀποστόλων οὐκ εἶδον, εἰ μὴ Ἰακώβον* překládat jako „jediný další apoštol, kterého jsem viděl (kromě Kéfy), byl Jakub“ nebo „neviděl jsem žádného z ostatních apoštolů, ale viděl jsem Jakuba“ nebo „kromě apoštolů jsem neviděl nikoho jiného než Jakuba“?¹⁵⁹ Třetí možnost účinně vyloučil G. E. Howard¹⁶⁰, který argumentoval, že kdyby chtěl Pavel říci toto, vyjádřil by se jinak.¹⁶¹ Clark považuje za správnou první verzi překladu, protože je mnohem přirozenější než druhá. Je třeba zmínit, že Jakub měl po roce 44 n. l. v jeruzalémské církvi jednoznačně vedoucí postavení (srov. Sk 12,17; 21,18 a pořadí jmen v Ga 2,9). Kromě zmínky v 1K 9,5 o „*bratřích Páně*“ neexistují žádné důkazy o tom, že by se někdy věnoval misijní činnosti, a vzhledem k jeho povinnostem v Jeruzalémě se to zdá nepravděpodobné. Je však zřejmé, že vysílal delegáty do různých církví (Gal 2,12).¹⁶²

¹⁵⁸ LAFFERTY, Jerry Todd. *Developing Pastors and Teachers Within Fivefold Framework of Ephesians 4:11 to Sustain Church Planting Movements*, s. 65 DENT, Don. *The Ongoing Role of Apostles in Mission*, s.40

¹⁵⁹ CLARK, Andrew C. *Apostleship: Evidence From the New Testament and Early Christian Literature*, s. 60 TRUDINGER, L. P. *Nov T 19*, s. 200-202

¹⁶⁰ Americký hebraista, známý svým vydáním starého hebrejského vydání Matouše. Byl řádným emeritním profesorem a vedoucím katedry náboženství a hebrejštiny na University of Georgia, Athens, GA

¹⁶¹ Tamtéž, s. 60 HOWARD, G. F. „*Was James an Apostle?*“, *Nov T 19*, s. 63

¹⁶² Tamtéž, s. 61

6.4.7 Apoštolové povolání Duchem svatým

Řada badatelů nenechává vedle Dvanácti, Pavla a Jakuba žádný prostor pro další *apoštoly*. Přesto například D. Dent¹⁶³ a W. Hendrikson¹⁶⁴ tvrdí, že řada míst v Novém zákoně ukazuje na další, kteří nebyli očitým svědky. Jerry T. Lafferty¹⁶⁵ je nazývá *apoštoly* povolanými Duchem svatým a zahrnuje do této skupiny Barnabáše, Andronica a Junii a Apolla.¹⁶⁶ Clark do skupiny těch, kteří mají právo být Pavlem jmenováni *apoštoly*, jmenuje ještě Sílase. E. E. Ellis¹⁶⁷ je považuje za ty, kteří měli výrazné postavení: „Žádný z těchto mužů, alespoň v Pavlových dopisech, není uváděn pod Pavlovou autoritou a může být významné, že všichni jsou nazýváni *apoštoly*“.¹⁶⁸

6.4.8 Barnabáš

Barnabáš byl společně s Pavlem vyslán „sloupy“ jeruzalémské církve k pohanům (Ga 2,9). Z pasáže 1K 9,1-6 se zdá zřejmé, že Pavel zahrnuje Barnabáše mezi *apoštoly*. Jako známky svého *apoštolství* uvádí Pavel setkání s Ježíšem na cestě do Damašku a svůj podíl na zakládání korintského sboru. Ve v. 5 mluví o „ostatních *apoštolech*“, které spolu s Ježíšovými bratry a Kéfou doprovázejí na cestách jejich manželky. V tomto kontextu *apoštolství* zmiňuje ve v. 6 také Barnabáše. Zmínka o Barnabášovi je důležitá, protože události ve Sk 15,39 naznačují, že spolu nějakou dobu nespolečně pracovali¹⁶⁹. Barnabáš zjevně pokračoval ve svém *apoštolském*

¹⁶³ Don Dent vede Kim School of Global Missions v Gateway Seminary a slouží jako profesor světových misí Baker James Cauthen

¹⁶⁴ Učitel Nového zákona a autor biblických komentářů

¹⁶⁵ Sloužil jako pastor mobilizace pro Shades Mountain Baptist Church v Birminghamu, v roce 2019 zvolen výkonným viceprezidentem International Mission Board

¹⁶⁶ LAFFERTY, Jerry Todd. *Developing Pastors and Teachers Within Fivefold Framework of Ephesians 4:11 to Sustain Church Planting Movements*, s. 66-67

¹⁶⁷ Americký biblista. Sloužil jako emeritní profesor teologie na Southwestern Baptist Theological Seminary ve Fort Worth v Texasu, USA.

¹⁶⁸ CLARK, Andrew C. *Apostleship: Evidence From the New Testament and Early Christian Literature*, s. 56 ELLIS, Earle E. *Paul and His Co-Workers*, s. 439 HOLMBERK, B. *Paul and Power*, s. 61

¹⁶⁹ Tamtéž, s. 56 Barrettova domněnka, že 1 Kor 9,6 je „důkazem toho, že se on (tj. Barnabáš)

povolání.¹⁷⁰ B. Holmberk¹⁷¹ se domnívá, že „odkaz na Barnabáše, osobu známou a váženou v Jeruzalémě, Antiochii a také v pavlovských církvích, není zmíněn pouze proto, aby Pavel získal vážnost ve společnosti, ale především proto, aby spojil Pavlovo vzdání se svých práv s praxí společnou všem *apoštolům* pohanů“. ¹⁷² To ovšem není v žádném případě jisté.

6.4.9 Silvánus /Sílas

Silvána s Timoteem zmiňuje Pavel v 2K 1,19 a ve vstupních pozdravech v 1. a 2. listu Tesalonickým. Z toho je zřejmé, že Silvánus společně s Pavlem kázal v Tesalonice a v Korintu. Existuje široká shoda, že Silvánus a Sílas ze Sk 15-18 jsou jedna a táž osoba. V 1Te 2,7 představuje Pavel sebe, Silvána a Timotea jako Kristovy posly *Χριστοῦ ἀπόστολοι*. Vystává tedy otázka, zda skutečně považovat Silvána a Timotea za Kristovy apoštoly. Best tvrdí, že „je to velmi dobrý případ pro interpretaci „my“, když se objeví v Pavlových epištolách, jako „proper plural“.¹⁷³ S tím souhlasí W. F. Lofthouse¹⁷⁴, ale poukazuje na fakt, že v 1Te „mluví o trojici tak, jak by o sobě jen stěží mohl mluvit bez okázalosti /.../ Není zde nic sebezprosazujícího, nic, co by nevyhovovalo malé skupině evangelistů jako celku.“¹⁷⁵ F. F. Bruce¹⁷⁶ překládá *ἀπόστολοι* v 1. Te 2,7 jako „posly“, věří, že „to slovo je

zнову připojil k Pavlově misii“, je nepodložená (*I. Corinthians*, s. 204). Pokud by tak učinil, jistě by o něm byly v Pavlovském korpusu další zmínky; (i když srov. Ko 4,10).

¹⁷⁰ Tamtéž, s. 56-57 Klement Alexandrijský také nazývá Barnabáše apoštolem (*Strom II 6:3*; v 7.35 je nazýván apoštolem a je počítán mezi sedmdesát učedníků). Lightfoot věřil, že „Barnabášovo apoštolství je nepochybné“, *Galatians*, s. 96.

¹⁷¹ Emeritní profesor Biblických studií Centra teologie a religionistiky na Lund University, Švédsko

¹⁷² Tamtéž, s. 56-57 HOLMBERK, B. *Paul*, s. 65.

¹⁷³ Tamtéž, s. 57 AESKWITH, E. H. „I“ and „We“ in the *Thessalonian Epistles*, s. 153

¹⁷⁴ V letech 1904–1925 byl učitelem Starého zákona na Handsworth College a v letech 1925–1940 jejím ředitelem.

¹⁷⁵ Tamtéž, s. 57 LOFTHOUSE, W.F. „I“ and „We“ in *Pauline Epistles*, s. 80: „Zdá se, že v Pavlově použití jednotného a množného čísla není rozmar ani nedbalost. Když říká „já“, myslí tím „já“. s. 71

¹⁷⁶ Skotský biblista, který podporoval historickou spolehlivost Nového zákona. Autor řady komentářů.

použito v dosti obecném smyslu: Pavel spojuje své společníky se svou *apoštolskou* službou – na níž se skutečně podíleli.“¹⁷⁷

Ernest Best¹⁷⁸ přesvědčivě tvrdí, že „v této fázi druhé misijní cesty možná ještě plně nezformuloval svou vlastní pozici *apoštola*, jak to učinil později v 1K 9,1, 15,5 a dále, a v 2K 10,13, a proto může považovat Silase a Timotea za *apoštoly* stejně jako sebe.“¹⁷⁹ Objevuje se pochybnost o tom, zda Pavel později viděl Silase a Timotea jako regulární „*apoštoly* Kristovy“, jak již dávno tvrdil J. B. Lightfoot,¹⁸⁰ protože Pavel jasně rozlišuje mezi sebou jako „*apoštolem*“ a Timoteem jako „bratrem“ ve 2K 1,1; Ko 1,1. Jinde, kde Pavel spojuje Timoteovo jméno se svým, vypouští titul „*apoštol*“, např. F 1,1 „*Pavel a Timoteus, služebníci Ježíše Krista*“.

F. F. Bruce tvrdí, že výraz „*apoštol*“ „stěží může být rozšířen tak, aby zahrnoval Timotea, jeho vlastního „*syna ve víře*“ (1 Tm 1,2), ať už se o Silvanovi říká cokoliv“. ¹⁸¹ Andrew Clark říká, že pokud jde o Silvana, neexistuje žádný důkaz, že by pracoval jako *apoštol* nezávisle. Je možné, že se nakonec stal Petrovým spolupracovníkem a podílel se na psaní 1. listu Petrova¹⁸², ale jeho identifikace se Silvanem z 1 Pt 5,12 musí zůstat nejistá.

6.4.10 Apollos

V 1K 4,9 mluví Pavel o „nás *apoštolech*“. Ve světle veršů 4,6 a 3,4 a dále, by se dalo tvrdit, že má na zřeteli Apolla. Andrew Clark to však považuje za nepravděpodobné. Celý kontext, především v. 14 a dále, ukazuje, že „přemýšlí

¹⁷⁷ Tamtéž, s. 57 BRUCE, F. F. *1 and 2 Thessalonians*, s. 31

¹⁷⁸ Britský spisovatel, profesor a duchovní. Best byl předním znalcem Nového zákona a byl zvláště známý svými spisy o Markově evangeliu a Efezským

¹⁷⁹ Tamtéž, s. 57 BEST, E. *1 and 2 Thessalonians*, s. 100

¹⁸⁰ Tamtéž, s. 57 LIGHTFOOT, J. B. *Galatians*, s. 96

¹⁸¹ Tamtéž, s. 57 BRUCE, F. F. *1 and 2 Thessalonians*, s. 31

¹⁸² Tamtéž, s. 57-58 SELWYN, E. G. *The First Epistle of St. Peter*, s. 9-17

zvláště o svém postavení.“¹⁸³ Pokud měl na mysli nějaké konkrétní jednotlivce, dá se předpokládat, že to byli Silvánus s Timoteem, kteří s ním sdíleli protiventství při zakládání sborů, případně Petr, který byl v Korintu také znám. Pravděpodobnější se však zdá, že Pavel měl spíše než jednotlivce na mysli *apoštoly* jako celek. Ve verších 3,6, 10 odlišuje svoji práci „toho, kdo zasadil,“ a „rozumného stavitele – pokladače základů“ při zakládání sboru od Apollovy služby „kdo zalil“ a „kdo na těchto základech staví“. Pavel si je vědom, že přijal speciální pověření od Boha, o Apollovi nikde nic podobného napsáno není. J. B. Lightfoot poznamenává, že Klement Římský, kterého popisuje jako „současnika“, který ho „pravděpodobně znal,“ Apolla jasně z *apoštolátu* vyloučil (1 Klement 47).¹⁸⁴ Že ho znal, však není zdaleka jisté. Earle Ellis poznamenává, že „Pavel a Apollos vždy působí nezávisle“¹⁸⁵ (srov. 1K 16,11n; Tt 3,13).

6.4.11 Andronicus a Junia

Reference v Ř 16,7 má dle Clarka největší důležitost. Ačkoliv je možné řecký text *ἐπίσημοι ἐν τοῖς ἀποστόλοις* přeložit „kteří jsou ve vážnosti mezi apoštoly“ (CSP), je mnohem přirozenější překládat to jako „apoštoly, kteří se těší zvláštní vážnosti“ (CEP). C. E. B. Cranfield¹⁸⁶ považuje tento druhý překlad za „prakticky jistý“ a poznamenává, že to byl způsob, jakým jej přijali všichni známí patrističtí komentátoři.¹⁸⁷ V takovém případě je třeba připustit, že Pavel uznal za *apoštoly* početnější skupinu a nejen dva zmíněné podle jména v Ř 16,7. Nedávný výzkum ukázal, že Andronicovým partnerem byla téměř jistě žena. R. R. Schulz¹⁸⁸ a B. Brooten¹⁸⁹ ukázali, že všichni církevní otcové, kteří citují tento text nebo jej

¹⁸³ Tamtéž, s. 58 LOFTHOUSE, W. F. „I“ and „We“ in *Pauline Epistles*, s. 75

¹⁸⁴ Tamtéž, s. 58 LIGHTFOOT, J. B. *Galatians*, s. 96

¹⁸⁵ Tamtéž, s. 58 ELLIS, Earle. *Paul*, s. 439

¹⁸⁶ Jeden z předních britských učenců Nového zákona druhé poloviny dvacátého století. Třicet let učil na Durham Univesity jako lektor a docent.

¹⁸⁷ Tamtéž, s. 58 CRANFIELD, C. E. B. *Romans 2*, s. 789

¹⁸⁸ Tamtéž, s. 58 SCHULZ, R. R. *Romans 16:7: Junia or Junias*, s. 108-110

¹⁸⁹ Tamtéž, s. 58 BROOTEN, B. *Junia... Outstanding among the Apostles*, s. 141-144 Bernadette J. Brooten je americká profesorka křesťanských studií na Brandeis University. Učila na Claremont

komentují, uvádějí buď jméno Junia nebo Julia (menšina).¹⁹⁰ Cranfieldův návrh, že „Andronicus a Junia byli s největší pravděpodobností manželé“¹⁹¹, je téměř jistě správný. Vzhledem ke kulturním postojům prvního století by bylo prakticky nemožné, aby žena pracovala sama jako *apoštol*. Otázkou zůstává, v jakém smyslu je třeba chápat slovo „*apoštol*“. J. Murray¹⁹² navrhuje, že mají-li být vůbec považováni za *apoštoly*, což považuje za nepravděpodobné, je slovo „*apoštol*“ „použito v obecnějším smyslu posla (srov. 2K 8,23; F 2,25).“¹⁹³ S ohledem na skutečnost, že byli spolu s Pavlem uvězněni (srov. 2K 11,23), je však pravděpodobnější, že to byli potulní misionáři.¹⁹⁴ Navíc je obtížné stanovit skupinu „poslové“, mezi nimiž by Andronicus a Junia vynikali. Slova *συνγενης*¹⁹⁵ *μου* je pravděpodobně třeba chápat jako „lid, z kterého pocházím“, tj. Židy, jako v Římanům 9,3.¹⁹⁶ To, že byli před ním „v Kristu“, ponechává otevřenou možnost, že mohli vidět vzkříšeného Krista. Téměř náhodný způsob, jakým jsou představeni uprostřed seznamu pozdravů, však naznačuje, že v církvi neměli velkou *autoritu*.

6.4.12 Ostatní apoštolové

Clark tvrdí, že Pavlova zmínka o „ostatních *apoštolech*“ v 1K 9,5 může být chápána jako odkaz na skupinu cestujících misionářů. Jsou odlišeni od „bratrů Pána“ (viz. Mk 6,3; Mt 13,55) i od „Kéfy“ Petra. Jsou zde spojováni s hlavními postavami

Graduate School, University of Tübingen, Harvard Divinity School a University of Oslo

¹⁹⁰ *Ιουλιᾶν* se nachází ve velmi raném rukopisu P46, ale jinak je velmi slabě podporován. Toto čtení je pravděpodobně způsobeno administrativní chybou.

¹⁹¹ Tamtéž, s. 59 CRANFIELD, C. E. B. *Romans 2*, s. 788

¹⁹² Skotský kalvínský teolog, učil na Princetonském semináři a poté odešel pomáhat zakládat Westminsterický teologický seminář.

¹⁹³ Tamtéž, s. 59 MURRAY, J. *The Epistle to the Romans*, s. 2 230

¹⁹⁴ Pro přesvědčivé exegetické důvody, proč je považovat za totožné s „nadřazenými apoštoly“ z 11,5, 1,11, viz V. P. Furnish, *2 Corinthians*, (Garden City 1984) 503 a dále, proti, např. E. Käsemann, C. K. Barrett.

¹⁹⁵ <https://biblehub.com/greek/4773.htm>

¹⁹⁶ V Římanům 16,17-21 je šest osob nazýváno *συνγενης*. W. M. Ramsay, *The Cities of St Paul* (Londýn 1907) 176 a dále, odvozuje příslušnost ke stejnému tarsijskému občanskému kmeni, ale je to nepravděpodobné.

v církvi, což může naznačovat, že měli postavení a důležitost (viz. 1K 12,28). Je nepravděpodobné, že by všichni nebo alespoň někteří z nich byli součástí Dvanácti, na což ukazuje skutečnost, že je Petr uveden samostatně.¹⁹⁷

6.4.13 Apoštolové vyslaní církví

Zmínku o nich nacházíme na dvou místech. Ve F 2,25 píše Pavel o Epafroditovi jako o *ὁμῶν δὲ ἀπόστολον*. Z kontextu je zřejmé, že to v překladu znamená „váš posel“ (CSP „kterého jste poslali.“). Epafroditos byl autorizovaný vyslanec filipské církve pověřený k tomu, aby Pavlovi sloužil. Není zde žádná zmínka o jeho misionářských aktivitách. Ve 2K 8,23 se odkaz *ἀπόστολοι ἐκκλησιῶν*¹⁹⁸ jednoznačně vztahuje ke dvěma bratřím, kteří jsou vyslanci sborů. Přestože je o jednom z nich ve v 8,18 řečeno, že je schopným kazatelem evangelia, jeho rolí v tomto případě bylo dohlédnout na to, aby byla sbírka pro jeruzalémský sbor dobře spravována. Druhý bratr, který se osvědčil v mnoha zkouškách (8,22), je s ním poslán ze stejného důvodu. Pavel tyto dva muže vysoce oceňuje, ale nečteme žádnou poznámku, že by je považoval za misionáře nebo samostatné *apoštoly*.¹⁹⁹

6.4.14 Falešní apoštolové

V 2. listu do Korintu se Pavel vymezuje proti lidem, které označuje jako falešné *apoštoly* (2K 11,13). To ukazuje na existenci skupiny misionářských *apoštolů*, kteří si na základě některých znaků nárokovali vyšší *autoritu* než Pavel (viz. kapitoly 10-13)²⁰⁰. Vyznačovali se například rétorickou výmluvností, přesvědčivým osobním vystupováním, smělostí a misijními úspěchy, zvláště

¹⁹⁷ Tamtéž, s. 60

¹⁹⁸ <https://biblehub.com/greek/1577.htm>

¹⁹⁹ Tamtéž, s. 60

²⁰⁰ Tamtéž, s. 59 Nemůžeme se zde zabývat otázkou, zda 2 Kor 10-13 původně tvořil samostatný list. Přesvědčivý argument, který to popírá, ale zdůrazňuje jejich odlišnost, viz. D.A Carson, *From Triumphalism to Maturity: an Exposition of 2 Corinthians 10-13* (Grand Rapids 1984) s. 4 a dále

náboženskou znalostí založenou na mimořádných vizích a zjeveních či schopností konat zázraky.²⁰¹

Ve 2K 11,13 jsou popsáni jako *μετασχηματιζόμενοι*²⁰² *εἰς ἀποστόλους Χριστοῦ*. Barrett to komentuje takto: „Představovali se jako (což muselo zahrnovat tvrzení, že jsou) *apoštolové* Krista, i když jimi nebyli.“²⁰³ Téměř jistě byli Židé (srov. 11,22), i když ne nutně judaizátoři. Je nepravděpodobné, že by šlo o židovsko-křesťanské gnostiky, „protože ne každý odkaz na „znalosti“ ve 2K je bez výhrad potvrzující.“²⁰⁴ Verdikt V. P. Furnishe²⁰⁵, že „důkazy jako celek silně podporují názor, že Pavel konfrontoval křesťanské misionáře, jejichž původ byl stejně jako jeho vlastní helénisticko-židovský,“²⁰⁶ se zdá velmi rozumný. Vztah těchto misionářů s jeruzalémskou církví je kontroverzní. Ve světle Ga 2,1-10 je nepředstavitelné, že by sami byli nebo zahrnovali členy Dvanácti. Skutečnost, že se v Korintu mohli věrohodně prohlásit za *apoštoly*, dokazuje, že počet *apoštolů* nebyl definitivně omezen.²⁰⁷

6.5 Apoštol Pavel

Nejdůležitějším argumentem pro téma této absolventské práce je charakter a *autorita* Pavlova *apoštolství*. Tradiční pohled na Pavlovo povolání Kristem na cestě do Damašku byl konfrontován širší definicí *apoštolství*. To v konečném důsledku učinilo Pavlovo *apoštolskou autoritu* relativní a podmíněnou. R. Schnackenburg²⁰⁸

²⁰¹ Tamtéž, s. 59 Přesvědčivé exegetické důvody pro to, abychom je považovali za totožné se „superapoštoly“ z 11,5 a 12,11, viz. V. P. Furnish, *2 Corinthians*, (Garden City 1984) s. 503, pace, např. E. Käsemann, C. K. Barrett.

²⁰² <https://biblehub.com/greek/3345.htm>

²⁰³ Tamtéž, s. 59 BARETT, C. K. *Esseys on Paul*, s. 93

²⁰⁴ Tamtéž, s. 59 FURNISH, V. P. *2. Corinthians*, s. 53

²⁰⁵ Victor Paul Furnish, americký pedagog teologie. Člen Society Biblical Literature (editor 1983-1988), Studiorum Novi Testamenti Societas (výkonný výbor 1989-1991)..

²⁰⁶ Tamtéž, s. 59 FURNISH, V. P. *2. Corinthians*, s. 53

²⁰⁷ Tamtéž, s. 59

²⁰⁸ Německý katolický kněz a novozákoník.

například tvrdil, že Pavel neustanovil jednotnou definici *apoštola*, když se stal křesťanem, ani neposkytl žádná systematická kritéria pro *apoštolství*. *Apoštoly* považoval pouze za „Kristovy kazatele a misionáře“.²⁰⁹

J. Kirk²¹⁰ konstatoval, že „*apoštolství* není podle Pavla prokázáno žádným exkluzivním nárokem, ale ovocem, které přinášejí ti, kteří v něm slouží,“ a „stejná *apoštolská služba* v odlišných historických podmínkách existuje až do dnešních dnů.“²¹¹

Protože jsou Pavlovy dopisy většinou ranějšího data než ostatní novozákonní záznamy a protože Pavel používá výrazu *apoštol* více než kterýkoliv jiný novozákonní autor, jsou jeho dopisy důležitým zdrojem pro zkoumání původu, významu a důležitosti výrazu *apoštol*. Ale Pavel zcela určitě není jeho autorem.²¹² V listu Galatským zmiňuje, že *apoštolové* byli v církvi známi již před jeho obrácením.²¹³ V 1K 15, když připomíná Korint'ánům evangelium, ústně tradované krédo, které přijal před mnoha lety, uvádí, že se vzkříšený Pán zjevil „všem *apoštolům*.“²¹⁴ To naznačuje, že „*apoštolové*“ byli známi již v době Ježíšova vzkříšení nebo krátce po něm.

6.5.1 Pavlovská literatura

Andrew Clark ukazuje na několik faktů, pro které je dobré začít studium role *apoštolů* právě u Pavla: 1) pokud ne všechny, tak většina Pavlových epištol byla

²⁰⁹ HAWTORNE, Gerald F. MARTIN, Ralph P. REID, Daniel G. *Dictionary of Paul and His Letters*, s. 135 SCHNACKENBURG R. *Apostles Before and During Paul's Time*, in *Apostolic History and the Gospel*, s. 302

²¹⁰ J. Andrew Kirk autor řady knih a učitel. Nedávno odešel z učitelské pozice na University of Birmingham v Anglii a je bývalým děkanem a vedoucím School of Mission and World Christianity na Selly Oak Colleges

²¹¹ Tamtéž, s. 135 KIRK J. A. *Apostleship since Rengstorf: Towards a Synthesis*, s. 261, s. 264

²¹² Tamtéž, s. 136

²¹³ Ga 1, 17 a „*ani jsem nevystoupil do Jeruzaléma k těm, kdo byli apoštoly dříve než já*“

²¹⁴ 1K 15, 7 „*Potom se zjevil Jakobovi a potom všem apoštolům*“

napsána dříve než evangelia, 2) Pavel je centrem teologického myšlení v Novém zákoně, 3) žádný jiný autor, nám nezanechal záznam o tom, co pro něj znamenalo být *apoštolem*., 4) Pavel byl hluboce, promyšleně a zaníceně přesvědčen o svém *apoštolském povolání*, 5) Pavlovo přesvědčení o tom, že je *apoštolem* Ježíše Krista, bylo podrobenou skepsi jeho protivníků a lhostejnosti jím obrácených lidí; to ho přimělo popsat, co jeho *apoštolství* znamená a na jakém základě spočívá.²¹⁵

V posledních letech trvala řada badatelů na tom, že Pavlovo porozumění *apoštolství* je třeba zasadit do kontextu takového eschatologického způsobu myšlení, který tvoří rámec novozákonní teologie. Zdá se, že první, kdo to systematicky provedl, byl Anton Fridrichsen²¹⁶ v klíčovém článku nazvaném *Apoštol a jeho poselství*, poprvé vydaném v roce 1947. Fridrichsen zdůraznil, že jedním z charakteristických rysů tohoto myšlenkového vzoru je víra v „předem určenou řadu eschatologické události“, která je „spojena s určitými vyvolenými osobami, které mají odlišné a zvláštní místo v Božím plánu spásy a kterým bylo dáno sehrát striktně definitivní roli ve velkém závěrečném dramatu, roli, ke které jsou oni – a pouze oni – povoláni a pro kterou jsou speciálně vybaveni.“²¹⁷ Fridrichsen tvrdil, že Pavel viděl sám sebe v těchto pojmech jako „eschatologickou postavu“. Tuto argumentaci převzal J. Munck ve svém vlivném díle *Paul and the Salvation of Mankind*, v němž tvrdil, že „především na bedrech Pavla, *apoštola* pohanů, je položen úkol přinést plnost pohanů.“²¹⁸ Tento postoj přijal B. Gerhardsson²¹⁹ a mnoho dalších učenců. Rozhodně však nedosáhl všeobecného uznání.

²¹⁵ CLARK, Andrew C. *Apostleship: Evidence From the New Testament and Early Christian Literature*, s. 49 BARRET, C.K. *The Sign of Apostle*, s. 3

²¹⁶ Švédský teolog, profesor exegeze na univerzitě v Uppsale

²¹⁷ Tamtéž s. 49-50 FRIDRICHSEN, A. *The Apostle and his Message*, s. 3

²¹⁸ Tamtéž, s. 50 MUNCK, J. *Paul and the Salvation of Mankind*, s. 277

²¹⁹ Tamtéž, GERHARDSSON, B. *Memory and Manuscript*, s. 292 Birger Gerhardsson byl švédský učitel Nového zákona a profesor na teologické fakultě Univerzity v Lundu ve Švédsku. Jeho primární akademické zaměření bylo na přenos a rozvoj ústních tradic novozákonních evangelií

W. Schmithals například věří, že „Pavel se zcela staví do jediného jednotného kontextu původního křesťanského *apoštolátu*.“²²⁰

6.5.2 Pavlovo sebepojetí apoštolátu

Apoštol Pavel nezaložil důkazy o svém *apoštolství* pouze na vědomí, že byl poslán Kristem (*apoštol* je vyslaný s pověřením), ale především na skutečnosti, že byl přímým svědkem jak vzkříšení, tak Ježíšových výroků. On nepřijal evangelium od člověka, ale přímo od samotného Pána Ježíše (Ga 1,1, 12, 16-19; 2,2, 9,10). Ve skutečnosti často upozorňoval na skutečnost, že to, co učil, mohl podepřít skutečnými Ježíšovými výroky (1K 7,10).²²¹ I když Lukáš pro Pavla v době jeho konverze po událostech na cestě do Damašku nepoužil slovo *apoštol*, zaznamenal, že sám Ježíš potvrdil, že On posílá Pavla k pohanům, když mu předával pověření (Sk 9,15-16).²²²

Pavel přijal *autoritu* svého pověření od Ježíše, ale používal ji citlivě, (2K 10,8, 13,10; 1Te 2,6-11). Pokorně se označil za „největšího z hříšníků“ (1Tm 1,15) a „nejmenšího ze všech svatých“ (Ef 3,8). Ačkoliv dříve pronásledoval církev, byl také svědkem vzkříšeného Krista. Svoji službu nepovažoval za podřadnější, než byla služba Dvanácti (1K 15,10). V 1K 9,1-2 obhájuje před Korintskými pravost svého *apoštolství* argumentem, že viděl vzkříšeného Krista, a ovocem své služby slovem. Korintské nazývá „*mým dílem v Pánu... a pečeti mého apoštolství*.“ (1K 9,1-2).²²³

²²⁰ Tamtéž, SCHMITHALS, W. *The Office of Apostle in the Early Church*, s. 59

²²¹ HORTON, Stanley M. *What the Bible Says about the Holy Spirit, Revised edition*, s. 114

²²² LAFFERTY, Jerry Todd. *Developing Pastors and Teachers Within Fivefold Framework of Ephesians 4:11 to Sustain Church Planting Movements*, s. 63 DENT, Don. *The Ongoing Role of Apostles in Mission*, s. 39

²²³ Podobně se prohlašuje apoštolem poslaným Kristem v Ř1,1, 11-13; 2K 1,1; Ga 1,1; Ef 1,1; Ko 1,1; 1Tm 1,1, 2,7; 2Tm 1,1, 11; Tt 1,1

Pavel naplňoval obsah slova *apoštol* jak v jeho technickém významu očitého svědka, tak ve významu zakladatele sborů.²²⁴ Byl si vědom, že skrze něho působí Boží moc, proto mohl říci, že „/.../ takže od Jeruzaléma a dokola až po Illyrii jsem dovršil zvěstování evangelia Kristova.“ (Ř 15,19b). V Korintu kázal evangelium bez nároku na odměnu (1K 9,17-18), čímž se odlišoval od falešných *apoštolů* (2K 11,12-15). Protože napsal mnohem větší část Nového zákona než kterýkoliv jiný *apoštol*, „zaměřuje se křesťanská teologie už po dvě tisíciletí na jeho učení.“²²⁵ Thomas R. Schreiner²²⁶ však tvrdil, že „Pavlovým cílem nebylo zanechat epištolní odkaz, u kterého by následující generace žasly nad jeho teologickým systémem, spíše se Pavel považoval za „misionáře pověřeného Bohem, aby rozšířil poselství spásy evangelia mezi všechny národy“.²²⁷

Někteří moderní badatelé se pokoušejí rozšířit definici „*apoštola*“ ve smyslu misionáře nebo zakladatele sborů, čímž je Pavlova specifická *autorita* rozmělnována. Pavel usilovně odmítal pokusy o takové snižování *autority*. „Pokud by jeho *apoštolát* znamenal a znamená pouze toto, pak měl tehdy a má i dnes v církvích ve skutečnosti pouze velmi malou *autoritu*.“²²⁸ Pavel poukazoval na svoji efektivnost v zakládání církví, na své utrpení jako pokračování v historii utrpení Kristových, na svoji integritu, ale to sloužilo pouze k legitimizaci služby, která měla svůj počátek v Kristově konfrontaci s ním na cestě do Damašku.²²⁹

Zdá se, že ani Petr neomezil „dílo *apoštolů*“ na Dvanáct, ale začlenil Pavla jako *apoštola* mezi Dvanáct. Označil ho jako milovaného bratra, který obdržel speciální moudrost od Boha a autoritativně psal církvím (2P 3,15-16). Petr společně

²²⁴ Tamtéž, s. 64 DENT, Don. *The Ongoing Role of Apostles in Mission*, s. 139

²²⁵ Tamtéž, s. 64 DENT, Don. *The Ongoing Role of Apostles in Mission*, s. 39 RUTHVEN, Jon, The „*Foundational Gift's*“ of Ephesians 2,20, JPT 10.2,2002

²²⁶ americký reformovaný učitel Nového zákona. Profesor výkladu Nového zákona na Southern Baptist Theological Seminary, USA.

²²⁷ Tamtéž, s. 64-65 SCHREINER, Thomas R. *Paul: Apostle of God's Glory in Christ*, s. 38

²²⁸ HAWTORNE, Gerald F. MARTIN, Ralph P. REID, Daniel G. *Dictionary of Paul and His Letters*, s. 145

²²⁹ Tamtéž s. 145

s Jakubem a Janem potvrdili Pavlovo povolání a pověření jít k pohanům, stejně jako Petr obdržel své povolání ke službě Židům (Ga 1,11-2,10).²³⁰

Dupont ukázal, že dokonce i Skutky zobrazují Pavlův misionářský a autoritativní status ve stejných kategoriích jako Dvanácti²³¹, a Jervell, tvrdí, že perspektivy Skutků a Pavlových spisů jsou nerozlišitelné, jde o Pavlovu apoštolskou *autoritu*.²³² Pavel byl ochoten se vytrvale dohadovat se svými církvemi, prosit je, aby se reformovaly nebo podnikly nějaké kroky, aby fungovaly jako služebníci a příklad. Nic z toho není neslučitelné se silným smyslem pro jedinečnou osobní *apoštolskou autoritu*, která může být (jak hrozí ve 2K 10-13) bohužel uplatněna v plné síle, pokud se církev nepřizpůsobí mírnějšímu nabádání.²³³ Ve skutečnosti leží tato kombinace *authority* a mírnosti v srdci všech úrovní křesťanského vedení; takže postavit jedno proti druhému, jako by to první bylo zpochybňováno tím druhým, je projevem velmi hlubokého nepochopení.

6.6 Závěr

Ačkoliv z této pasáže můžeme učinit závěr, že okruh *apoštolů* bylo větší než jen Dvanáct a Pavel, u žádného dalšího z nich (snad kromě Jakuba, bratra Páně) nenacházím důkazy pro stejnou nebo podobnou míru *authority* v církvi. Vedoucí role Dvanácti byla primárně určena pro Izrael. Z textu Sk 12,2 se dá usuzovat, že po své smrti nebyli v úřadu *apoštola* nikým nahrazeni. Pavel svoji *autoritu apoštola* odvozoval od přímého pověření Kristem. Na podporu svého apoštolství argumentoval setkáním se vzkříšeným Kristem a mimořádným zjevením,

²³⁰ Tamtéž, s. 64

²³¹ CARSON, D. A. *Showing the Spirit A Theological Exposition of 1 Corinthians 12-14*, Grand Rapids, Baker Books, 2019., s. 81 DUPONT Jacques. "La Mission de Paul d'après Actes 26.13–23 et la Mission des Apôtres d'après Luc 24.44–49 et Actes 1.8," in *Paul and Paulinism: Studies in Honor of C. K. Barrett*, ed. Morna D. Hooker and Stephen G. Wilson (London: SPCK, 1982), s. 290–99.

²³² Tamtéž, s. 81 JERVELL Jacob. *The Unknown Paul: Essays on Luke-Acts and Early Christian History* (Minneapolis: Augsburg, 1984), 77–95.

²³³ Tamtéž, s. 81

keré nepřijal od lidí (Ga 1,1, 12, 16-19; 2,2, 9,10). Ani u Pavla nikde nečteme, že by ustanovoval další apoštoly, pouze starší jednotlivých sborů. Pavlova role a autorita byla jedinečná a neopakovatelná. Ani v této části nenacházím žádný argument podporující souvislost daru apoštolství s nárokem na pozice v církevní správě.

7 EXEGEZE TEXTU EF 4,11 A SOUVISEJÍCÍCH

Pasáž Ef 4,11 a dále je pro zastánce *apoštolské služby* klíčovým místem pro pochopení potřeby jejího pokračování. Mnozí komentátoři se shodují, že s tím Pavel počítal. Například Markus Barth²³⁴ říká: „Ve 4,11 se předpokládá, že církev v každé době potřebuje svědectví „*apoštolů*“ a „*proroků*“.... Ef 4 neobsahuje sebemenší náznak toho, že by charismatický charakter všech *církevních služeb* byl omezen na určité období církevních dějin a později měl zaniknout.“²³⁵ Na první pohled se takový závěr zdá logický, avšak nastává exegetický problém, neboť dřívější pasáže 2,20 a 3,5 mluví o *apoštolech* a prorocích jinak. Nejprve si připomeňme kontext.

7.1 Kontext listu Efezským

List Efezským je mezi všemi Pavlovými listy ten nejobecnější a nejméně situační. Pavel ho napsal patrně z vězení v Římě (3,1; 4,1; 6,20). Je adresován lidem ve městě, komunitě žijící v pluralistické společnosti. Neřeší žádný doktrinní spor ani pastorační problém. Spíše „přetéká“ zjevením, které pramení z Pavlova osobního modlitebního života. V mnohém se tematicky překrývá s listem Koloským. Má se za to, že byl psán jako okružní dopis pro širší čtenářskou obec v celé asijské provincii. Pavlovým motivem a cílem bylo, aby jeho čtenáři rostli a rozvíjeli se

²³⁴ švýcarský teolog V letech 1973 až 1985 byl profesorem Nového zákona na univerzitě v Basileji.

²³⁵ CLARK, Andrew C. *Apostleship: Evidence From the New Testament and Early Christian Literature*, s. 64 BARTH, Markus. *Ephesians 4-6*, s. 72 „Efezským jednoznačně předpokládá, že žijící apoštolové a proroci jsou pro život církve nezbytní.“

ve víře, v lásce, v moudrosti a ve zjevení slávy Otce (1,15-17).²³⁶ Účel epištoly správně shrnuje K. Macquarrie:²³⁷ „Podle tohoto listu byl Boží záměr se stvořením zjeven v Kristu. To znamená shromáždit ve společenství jednoty množství soupeřících skupin lidských bytostí, jejichž vzájemná rozdílnost je znázorněna rozdělením mezi Židy a pohany.“ List vykresluje Krista jako slavnou nebeskou postavu a církev je obdařena aurou slávy. Jako celek je tato epištola ztělesněním dogmatu. Je to velkolepé zjevení Krista a obsahuje majestát a důstojnost.“²³⁸

7.2 Exegeze Ef 2,20

Gordon Fee²³⁹ poukazuje na skutečnost, že verš Ef 2,20 je prvním ze tří míst v epištole Efezským (dále 3,5 a 4,11), ve kterých Pavel uvádí *apoštoly* a proroky²⁴⁰ v nějaké pro církev důležité roli. Předchází mu oddíl, ve kterém Pavel Efezským potvrzuje Kristovu krev jako prostředek pro odstranění bariéry mezi Židy a pohany. Používá metaforu řecko-židovské domácnosti, takže pohané nejsou jen „*spoluobčany svatých*“, ale také „členy rodiny samotného Boha“. Tím se plynule dostává k metafoře stavby, „chrámu“ (verše 21-22). *Apoštolové* a proroci jsou uvedeni jako základ církve. Právě zmínka o „*apoštolech* a prorocích“, která je pro mnohé vykladače nejproblematictější částí pasáže, reflektuje podobnou metaforu těla v 1K 12,27-28, kde Pavel potvrzuje, že Bůh umístil do církve „*nejprve apoštoly, za druhé proroky, ...*“ Zarážející může být rozdíl v jejich metaforické roli základů

²³⁶ STAMPS, C. Donald. *Studijní bible s výkladovými poznámkami*, s. 1925-1926

²³⁷ Skotský teolog, filozof a anglikánský kněz.

²³⁸ RESANE. Kelebogile Thomas. *A Critical Analysis of Ecclesiology of the Emerging Apostolic Churches with Special Reference to the Notion of the Fivefold Ministry*, s. 141 MACQUARRIE, K. *Ephesian 4-6: A new Translation with Introduction and Commentary*, New York, Doubleday, 1990. s. 140

²³⁹ Americko-kanadský křesťanský teolog a ordinovaný duchovní Assemblies of God (USA). V současné době působí jako emeritní profesor studia Nového zákona na Regent College ve Vancouveru, Kanada. Autor řady knih.

²⁴⁰ Fee zmiňuje, že díky jednomu členu předcházejícímu oběma podstatným jménům se někteří domnívají, že Pavel má na mysli jedny a ty samé lidi (apoštoly, kteří jsou zároveň proroky). Je zřejmé, že u Pavla to tak bylo (1K 14,37), ale dle veršů Ef 4,11 a 1 K 12,28 se zdá určující, že Pavel zde rozlišuje dva různé druhy zakládající služby.

církve. V 1K 3,10-11 patří tato role Kristu. Ani v této pasáži nenahrazují Kristovu ústřední roli úhelného či základního kamene. To posouvá význam role „*apoštolů* a proroků“ do jiné roviny. Nejsou základem, na kterém je církev budována (tím je Kristus), ale jako „ti, jenž pokládají základy,“ jsou nepostradatelní pro její existenci vůbec. Podle Fee je to ale slovíčkaření.²⁴¹

Wayne Grudem správně poukazuje, že blízkost a podobnost v obsahu verše 2,20 s veršem 3,5 znamená, že „čtenář se může oprávněně domnívat, že v obou verších se mluví o stejných lidech.“²⁴² Důležitou exegetickou otázkou je, zda je třeba ve v. 2,20 chápat genitiv původu, který se rozumí „základ položený apoštolů a proroků“, nebo genitiv přívlastku, který se čte „na základě apoštolů a proroků“ (CSP). Druhý význam je mnohem přirozenější,²⁴³ první je motivován snahou sladit Ef 2,20 s 1K 3,11, kde je základem sám Kristus. Pavel je však schopen klidně používat metafory dvěma různými způsoby. Navíc v listu Efezským je Kristus úhelným kamenem odlišným od základu, což silně podporuje druhé čtení.

V jakém smyslu jsou tedy *apoštolové* (a proroci) základem církve? H. Schlier²⁴⁴ přesvědčivě argumentuje, že je to prostřednictvím jejich kázání Krista: „Neexistuje žádný jiný přístup ke Kristu než skrze *apoštolů* a proroky, kteří Jej hlásali a hlásají, kteří se sami stávají a zůstávají ve svém kázání základem.“²⁴⁵ Podobně R. P. Martin²⁴⁶ hovoří o „jedinečné úloze“ *apoštolů* a proroků podle tohoto verše a tvrdí, že tato zakladatelská role by měla být chápána tak, „že zahrnuje jak jejich ústní svědectví, tak jejich literární vklad v Novém zákoně“.²⁴⁷ Ačkoli je

²⁴¹ FEE, Gordon D. *God's Empowering Presence: the Holy Spirit in the letters of Paul*, Peabody, Hendrickson Publishers, Inc, 1994. s. 688

²⁴² CLARK, Andrew C. *Apostleship: Evidence From the New Testament and Early Christian Literature*, s. 64 GRUDEM, Wayne. *Gifts*, s. 92

²⁴³ Tamtéž, s. 64 Tento výklad podporují např. H. Schlier, M. Barth, C. Masson, CLARK,

²⁴⁴ Teolog, zpočátku v evangelické a později v katolické církvi.

²⁴⁵ Tamtéž, s. 64 SCHLIER, H. *Der Brief an Die Epheser*, s. 142

²⁴⁶ Britský odborník na Nový zákon. Učil na London Bible College, University of Manchester, University of Sheffield, Azusa Pacific University a Fuller Theological Seminary

²⁴⁷ Tamtéž, s. 65 MARTIN, R. P. *Family*, s. 74

nakloněno dogmatickým úvahám, je takové porozumění podpořeno skutečností, že Pavel v tomto kontextu hovoří o univerzální, nikoliv o místní církvi. Clark dochází k závěru, že jak ve v. 2,20, tak ve v. 3,5 se jedná o odkaz na jedinečnou úlohu *apoštolů* a proroků, která z definice nemůže být trvalá. Zjevení jednou jasně daná není třeba opakovat. Jednou položený základ není třeba pokládat znovu.²⁴⁸

7.3 Exegeze Ef 3,5

Ve verši 3,5 Pavel píše, že bylo Kristovým svatým *apoštolům* a prorokům zjeveno tajemství o začlenění pohanů do Božího lidu. Grudem správně poukazuje na fakt, že *ὡς νῦν ἀπεκαλύφθη*²⁴⁹ a *αὐτοῦ* (odkazující na Krista ve v 4.) zcela jistě nemluví o starozákonních prorocích.²⁵⁰ Použití přídavného jména *ἀγίοις*²⁵¹ je často bráno jako náznak proti Pavlovi autorství. Lze však namítnout, že to představuje Pavlovo vědomí, že on spolu s dalšími *apoštolý* a proroky, příjemci Božího zjevení, dostal jako jejich hlavní představitel (srov. v 3,8nn) zvláštní eschatologickou roli.²⁵²

7.4 Exegeze Ef 4,1-16

Dopis se řídí stejným charakteristickým vzorem Pavlových listů jako v listu Římanům, který je rozdělen na dvě části, přičemž druhá je paraenetickou částí zavedenou slovesem *prosím* (*παρακαλέω*)²⁵³ (Ef 4,1; srov. Ř 12,1; 1Te 4,1, 10).

²⁴⁸ Tamtéž, s. 65

²⁴⁹ <https://biblehub.com/greek/601.htm>

²⁵⁰ Tamtéž, s. 64 GRUDEM, W. A. *Gift of the Prophecy in 1. Corinthians*, s. 92 Použitá gramatická konstrukce tento smysl jistě snese ((jeden určitý člen řídící dvě podstatná jména spojená ka...)). To je přijato R. P. Martinem, *The Family and the Fellowship* (Exeter 1979) 74f, který uvádí P. Jouona, J. Pfammattera a J. Murphy-O'Connora jako další, kteří přijímají řád „apoštolů-prooroků“.

²⁵¹ <https://biblehub.com/greek/40.htm>

²⁵² Tamtéž, s. 64 KRUSE, C. F. *Foundations*, „V Efezským je rozsah jeho (tj. Pavlova) apoštolského vlivu rozšířen na kosmické dimenze... Dále, Pavlův apoštolát je integrálně spojen s Božím plánem od věků“, s. 175; Caragounis, *Mysterion*, s. 143: „Má ústřední místo v prohlášení věčně skrytého tajemství eschatologického významu.“

²⁵³ <https://biblehub.com/greek/3870.htm>

A. T. Lincoln²⁵⁴ poukázal na to, že použití *παρακαλέω* se zde liší od typicky pavlovského spojení, protože neobsahuje vokativ (bratří) *ἀδελφοί*²⁵⁵ (srov. Ř 12,1) a za druhé obsahuje frázi *ἐν Κυρίῳ*,²⁵⁶ zdůrazňující za exhortací *apoštolskou autoritu*“.²⁵⁷

Efezským 4,1–16 tvoří perikopu rozdělenou na menší celky. Verše 1–3 jsou etickými pokyny, za nimiž následují verše 4–6, které lze interpretovat jako vyznání oslavující jednotu v poetickém smyslu, po němž následuje „pasáž, která je v podstatě vysvětlením původu této jednoty v 4,7–16: je to výsledek toho, že Kristus dává věřícím dary. Vysvětlení zahrnuje „zajímavý midraš na Ž 68,18 (verše 8-10) a popis práce různých služebníků (verše 11-13).“²⁵⁸

M. Barth uvádí následující prohlášení o širší perikopě (Ef 4,1-16), ve které se vyskytuje Efezským 4,11: „Ačkoli slovo církve není v Ef 4,1-16 použito, celá tato pasáž se zabývá jejím životem, řádem a účelem. Ve formě imperativů, konfesních a exegetických narativů, eschatologických a polemických prohlášení je složení církve popsáno v různých aspektech.“²⁵⁹

Efezským 4 proto začíná etickým poučením (Ef 4,1-3), které je výsledkem vážného povolání autora na začátku kapitoly. Výzvou pro čtenáře je chodit

²⁵⁴ Britský odborník na Nový zákon, který působí jako emeritní profesor Nového zákona na University of Gloucestershire, GB

²⁵⁵ <https://biblehub.com/greek/80.htm>

²⁵⁶ <https://biblehub.com/greek/2962.htm>

²⁵⁷ VAN WYK, B., 2018, „*The application of Ephesians 4:11 in the recent missional debate with reference to Scripture*“, In *die Skriflig* 52(3), a2305. s. 4 LINCOLN, A. T., 1990. *Ephesians*, Word Books, Dallas, TX. s. 227

²⁵⁸ Tamtéž, s. 4 MACDONALD, M. Y., 2004, *The Pauline churches: A socio-historical study of institutionalization in the Pauline and deutero-Pauline writings*, Cambridge University Press, Cambridge. S. 132 MACDONALD, M. Y., 2008. in D.J. Harrington (ed.), *Colossians and Ephesians*, Sacred Pagina Series, vol. 17: Ephesians, pp. 1–394, Liturgical Press, Minnesota. s. 295

²⁵⁹ Tamtéž, s. 4 BARTH, M., 2011. *Ephesians 4–6*, Anchor Yale Bible, Yale University Press, London s. 451

(περιπατήσαι²⁶⁰) podle svého povolání (τῆς κλήσεως ἧς ἐκλήθητε²⁶¹). A. T. Lincoln²⁶² prohlašuje: „Jak naznačuje v. 1, jeho etické nabádání je založeno na díkůvzdání v první polovině a připomenutí povolání čtenářů, povolání, které má na srdci příslušnost k jedinému Kristovu tělu, církvi.“²⁶³

Sloveso chodit (doslova) v tomto smyslu označuje něčí chování, které je veřejně viditelné, a rozlišuje mezi chováním těch, kdo věří, a ostatních. „Být povolán nebo vyvolen Bohem znamená vhodný způsob života.“ Ctnosti nalezené ve verši 2 najdeme také v Koloském 3,12–13, ale v Efezském je přidána láska (ἐν ἀγάπῃ²⁶⁴).²⁶⁵ Je důležité udržovat vztah v Duchu poutem pokoje jako způsob, kterým je udržována jednota v Duchu. Zvláštní odkaz na Ducha je typický pro Efezským ve srovnání s listem Koloským, zvláště když je na mysli Efezským 1,14, kde je Duch považován za záruku (ἀρραβών²⁶⁶) dědictví věřících. „Jednota v Duchu zmíněná v prvních třech verších je nyní prosazována prostřednictvím série sedmi aklamací jednoty. Ty spadají do dvou skupin po třech plus závěrečná aklamace jediného Boha s vlastním čtyřnásobným opakováním slova „všichni“.“²⁶⁷ Pro autora dopisu je jasná souvislost mezi jednotou církve a různými aklamacemi jednoty ve verších 4-6. Výzva k jednotě v Duchu jde ruku v ruce s pokojem mezi sebou. Tak je udržována jednota Ducha.²⁶⁸ Není tedy překvapením, když slyšíme, že jednota v církvi a v Duchu je motivována sedmi vyjádřeními jednoty.²⁶⁹

²⁶⁰ <https://biblehub.com/greek/4043.htm>

²⁶¹ <https://biblehub.com/greek/2564.htm>

²⁶² Britský odborník na Nový zákon, který působí jako emeritní profesor Nového zákona na University of Gloucestershire, GB

²⁶³ Tamtéž, s. 4 LINCOLN, A. T., 1990. *Ephesians*, Word Books, Dallas, TX. s. 264

²⁶⁴ <https://biblehub.com/greek/26.htm>

²⁶⁵ Tamtéž, s. 4 MACDONALD, M. Y. *Colossians and Ephesians*, s. 286

²⁶⁶ <https://biblehub.com/greek/728.htm>

²⁶⁷ Tamtéž, B., s. 4 LINCOLN, A. T. *Ephesians*, s. 237

²⁶⁸ Tamtéž, B., s. 4 MACDONALD, M. Y. *Colossians and Ephesians*, s. 287

²⁶⁹ Tamtéž, s. 4-5 Ef 4,4-6 „Je jedno tělo a jeden Duch, jakož jste byli i povoláni v jedné naději svého povolání; jeden Pán, jedna víra, jeden křest; jeden Bůh a Otec všech, ten nade všemi, skrze všechny a ve všech [nás].“

Tento sled myšlenek se přesouvá z církve k Pánu církve a nakonec k samotnému Bohu. Je to zřejmé při opakování πάντων²⁷⁰ (všech). Zmínka o Trojici ve verších 4-6 je cenná, protože odkaz na Ducha, na Pána a Boha Otce „slouží k vyjádření identity církve jako jednotného celku, který nakonec čerpá svůj původ z božské jednoty.“²⁷¹ Druhá část pasáže, verše 7-16, naznačuje, jak „rozmanitost Kristova udílení milosti, a zvláště jeho darů různých služebníků Slova, má přispět k jednotě a zralosti církve.“²⁷²

7.5 Exegeze Ef 4,11

Clark argumentuje, že vzhledem k tomu, že Pavel používá ve verších 2,20 a 3,5 slova „apoštolové a proroci“ v ohraničeném smyslu, je nepravděpodobné, že by ve verši 4,11 bylo přítomné jejich rozšířené použití. Podle Armitage Robinsona²⁷³ naznačuje přidání „evangelistů“, že výraz „apoštol“ se již zužuje a omezuje na Dvanáct a Pavla.²⁷⁴ Pokud by zde skutečně byli apoštolové myšleni ve smyslu „cestující zakladatelů sborů“, pak se nezdá rozdíl oblasti významu mezi „cestujícími zakladateli sborů“ a „evangelisty“ dostatečným důvodem pro zavedení druhého termínu. Argumentace, že Pavel musel mít ve verši 4,11 na mysli pokračující službu žijících apoštolů, není v žádném případě průkazný. Apoštolové a další jsou dáni „aby připravili svaté k dílu služby“ (πρὸς τὸν καταρτισμὸν τῶν ἁγίων); v 2Tm 3,17 Pavel říká, že Písmo bylo dáno, „aby Boží člověk byl takový, jaký má být, důkladně vystrojený ke každému dobrému skutku“ (ἵνα ἄρτιος ᾦ ὁ τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπος πρὸς πᾶν ἔργον ἀγαθὸν ἐξηρητισμένος). Z toho důvodu se zdá vhodné vidět

²⁷⁰ <https://biblehub.com/greek/1909.htm>

²⁷¹ Tamtéž, s. 5 LINCOLN, A. T. *Ephesians*, s. 296

²⁷² Tamtéž, s. 5 LINCOLN, A. T. *Ephesians*, s. 265

²⁷³ Kněz v anglikánské církvi a učenec. Byl děkanem ve Westminsteru.

²⁷⁴ CLARK, Andrew C. *Apostleship: Evidence From the New Testament and Early Christian Literature*, s. 65 ROBINSON, Armitage J. *Christian Ministry* in H B Swete (ed), *Essays* (1918). Odkaz na „Kristovy apoštoly“ by byl přesnější než odkaz na „Dvanáct a Pavla“. Nemůžeme si být jisti počtem pověřených zmrtvýchvstalým Pánem.

naplnění Pavlovy myšlenky o pokračující službě *apoštolů* prostřednictvím jejich spisů, které byly uznány jako Písmo.²⁷⁵

V Efezským 4,1-16, zejména 4,11-16 ukazuje Pavel několik darů nepřímo, metonymií, tj. spíše pojmenováním vedoucích než přímým pojmenováním darů. Zdůrazňuje důležitost vedoucích rolí pro nasměrování církve ke zralosti. Dar evangelizace je k ostatním přidán proto, aby se podpořila jeho důležitost. Dar učitelství je ovlivňován myšlenkou pastýřství nebo naopak. Karl Barth²⁷⁶ ve shodě s některými novozákonnými učenci rozděluje tuto pasáž do čtyř částí, přičemž ji lze také rozdělit do částí dvou²⁷⁷: Ef 4,1-6 – Výzva k jednotě, Ef 4,7-16 – Rozdílnost darů. Resane z této pasáže (Ef 4,11-16) vyvozuje dva principy pravdy

1. Lidé s vůdcovskými schopnostmi mají budovat ostatní, aby každý člen mohl přispět k celkovému růstu těla. Primárním účelem této pasáže je ukázat, že dary vůdcovství byly církvi dány, aby mohla postupovat k jednotě duchovní zralosti. Tyto dary vůdcovství jsou součástí vzájemně závislého uplatňování darů všech členů církve.
2. Církev jako celek nedosáhne jednoty duchovní zralosti, pokud každý z jejích členů nebude uplatňovat svůj dar v souladu s ostatními členy. Správné, vzájemně závislé uplatňování darů přináší u věřících zralost jednoty a posiluje eschatologickou cestu církve ke Kristově podobě.²⁷⁸

²⁷⁵ Tamtéž, s. 74

²⁷⁶ Švýcarský kalvínský teolog. Je známý svým přelomovým komentářem Epištola Římanům, zapojením do Confessing Church, včetně autorství Barmen Declaration, a zejména pro jeho nedokončenou vícesvazkovou teologickou sumu Církevní dogmatika.

²⁷⁷ RESANE. Kelebogile Thomas. *A Critical Analysis of Ecclesiology of the Emerging Apostolic Churches with Special Reference to the Notion of the Fivefold Ministry*, s. 144 BARTH, K. *Ephesians 4-6: A new Translation with Introduction and Commentary*, New York, Doubleday, 1974. s. 451-452

²⁷⁸ Tamtéž, s. 146

Autor listu Efezským poukazuje na to, že „každému z nás byla dána milost podle míry Kristova obdarování.“ (Ef 4,7). Vysvětlením toho, co bylo míněno dříve, je tato myšlenka znovu zopakována ve verši 11. Verš 11 (καὶ αὐτὸς ἔδωκεν) podtrhuje αὐτὸς z verše 10 a objasňuje, že je to vznešený Kristus, o kterém žalm říká: „dal dary lidem“, kdo naplňuje všechno.²⁷⁹ Je důležité si povšimnout, že dary zmíněné ve verši 11 jsou dány Bohem, což tvoří silnou motivaci pro současné vedoucí církvi, aby jednali podle svého povolání. Kristus dal dary, aby jeho dílo po jeho nanebevstoupení mohlo být dokončeno. Kristus je hlavou nad celým vesmírem a následně i nad církví. Služebnosti jakožto dary Pána Ježíše Krista „jsou jasně určeny ke zvýšení jejich významu v očích čtenářů.“²⁸⁰

Lincoln zpochybňuje překlad předmětu τούς²⁸¹ jako „některé“ a soudí, že přesnější překlad „je“ je správnější, protože hlavní starostí pisatele je uvádění samotných podstatných jmen.²⁸² Hoehner²⁸³ však řekl, že „každá uvedená darovaná osoba (např τὸς μὲν ἀποστόλους) je predikativní akuzativ a lze jej přeložit buď „jedny za apoštoly“ (CSP), „někteří jako apoštolové“ nebo „někteří, aby byly apoštoly.“²⁸⁴ Lincolnem upřednostňovaný překlad zní: „Byl to on, kdo dal na jedné straně apoštoly, na druhé straně proroky,“ což se liší od obvyklého překladu „A on dal jedny apoštoly, jiné proroky.“²⁸⁵ Apoštolové a proroci jsou již uvedeni v Efezským 2,20 a 3,5, kde byli apoštolové přijímáni jako Bohem pověřeni misionáři a zakladatelé církve, proroci jako specialisté na zprostředkování Božího zjevení a považováni za normu z minulosti. Znamená to, že přinejmenším apoštolové a proroci byli považováni za normy z minulosti.

²⁷⁹ VAN WYK, B., s. 5 LINCOLN, A.T. *Ephesians*, s. 248

²⁸⁰ Tamtéž, s. 5 LINCOLN, A. T. *Ephesians*, s. 249

²⁸¹ <https://biblehub.com/greek/3588.htm>

²⁸² Tamtéž, 249 SCHNAKENBURG, R. 1982. *Der Brief an die Epheser*, Benziger, Neukirchener s. 183

²⁸³ Harold Walter Hoehner byl americký biblista a byl profesorem novozákonních studií na Dallas Theological Seminary

²⁸⁴ Tamtéž, s. 5 Hoehner, H. W., 2013, *Ephesians*, Kindle edn., Baker, Grand Rapids, MI. s.10965

²⁸⁵ Tamtéž, s. 5 LINCOLN, A. T. *Ephesians*, s. 249

Lincoln klade otázku, zda jsou do seznamu uvedeném v Efezským 4,11 zahrnuty funkce nebo *úřady*, a jeho odpověď zní: ani jedno.²⁸⁶ Nabízí se otázka, zda tito lidé byli do těchto úřadů jmenováni proto, že vykonávali určité funkce, nebo proto, že zaujímali nějaké jasně definované pozice v rámci svých komunit. Je možné, že otázka ohledně textu je položena bez dostatečné znalosti církevní organizace v dané době. Lincoln však dává následující možnou odpověď: „V Efezským není žádný náznak ordinování do *úřadu* nebo druhu legitimizace *úřadu* církví, které se objevuje v pastorálních epištolách“. Druhou možností by mohlo být, že „evangelisté, pastoři a učitelé byli takto nazýváni, protože pravidelně vykonávali svou službu“ a byli uznáváni a přijímáni kongregacemi, ve kterých pracovali. Pokud tedy „pravidelná povaha služby a její uznání místní církví z ní činí *úřad*, pak služebníci ve 4,11, kteří jsou aktivní v době pisatele, jsou hodnostáři.“²⁸⁷

Podle Margaret Y. MacDonaldové²⁸⁸ autorova gramatická konstrukce pouze implikuje přímočarý výčet: „Naznačuje se, že dary, které nanebevzatý Kristus dává věřícím pro službu církvi, vedly ke stvoření *apoštolů*, proroků, evangelistů, pastýřů a učitelů.“²⁸⁹

Je důležité si uvědomit, že dary jsou christologicky podloženy jako dary od Krista, a tedy nejsou nic jiného než *ministerium*: pokorná služba.

MacDonaldová poukazuje na to, že text Efezským 4,1–16 otevírá okno do přechodného období mezi érou prvotní církve, kdy Pavel řídil svou službu, a pozdějšími obdobími. „Vzato dohromady, odkazy ve 2,20; 3,5; a 4,11 naznačují, že na *apoštoly* a proroky je nahlíženo jako na ty, kdo pokládají základy pro typ služby

²⁸⁶ Tamtéž, s. 5 LINCOLN, A. T. *Ephesians*, s. 252

²⁸⁷ Tamtéž, s. 5 LINCOLN, A.T. *Ephesians*, s. 252

²⁸⁸ Profesorka religionistiky na Saint Mary's University v Halifaxu.

²⁸⁹ Tamtéž, s. 5 MACDONALD, M. Y. *Colossians and Ephesians*, s. 291

praktikované v době Efezských /.../ Je pravděpodobné, že /.../ autor listu Efezským se snaží posílit autoritu evangelistů, pastorů a učitelů.²⁹⁰

Frank Thielman²⁹¹ nahlíží na Efezským 4,11 takto:“ Ačkoli je syntaxe seznamu darovaných skupin složitá a sporná, nejvíce pravděpodobně porozumění textu klade menší důraz na pozice, které někteří lidé zastávají v církvi, a větší na činnosti, k jejichž vykonávání Kristus vybavil určité lidi. Pavel uvádí pět skupin těchto lidí.²⁹²

Clinton E. Arnold²⁹³ shrnuje text Efezským 4,7–16 takto: „Křesťanské společenství je nezbytné pro růst ke zralosti, protože Kristus svrchovaně obdařil každého jednotlivce zvláštními schopnostmi sloužit všem ostatním členům. Je odpovědností Bohem darovaných vedoucích vybavit členy pro život ve vzájemné službě. Cílem služby je pomáhat všem věřícím růst v poznání Krista a základních nauk víry, růst více do podoby Krista a projevovat lásku jeden k druhému v životě komunity.²⁹⁴

8 JE TEDY APOŠTOL VLÁDNÍ ÚŘAD V CÍRKEVNÍ SPRÁVĚ?

Jaký závěr tedy vyplývá z výzkumu provedeného v této absolventské práci? Je apoštol legitimním nárokovatelem pozice v církevní správě?

Peter Wagner souhlasí s argumentem, že církev se vši pravděpodobností nebyla ve své historii nikdy bez *apoštolů*. Z toho důvodu používá pro to, co nazývá

²⁹⁰ Tamtéž, s. 5-6 MACDONALD, M. Y., *Colossians and Ephesians*, s. 299

²⁹¹ V roce 1989 založil fakultu Beeson Divinity School, která vyučuje kurzy řecké exegeze. Je známým učitelem Nového zákona, soustředí se především na Pavlovy epištoly.

²⁹² Tamtéž, s. 6 THIELMAN, F., 2013. *Ephesians*, Kindle edn., Baker, Grand Rapids, MI. (Baker Exegetical Commentary on the New Testament). s. 7266

²⁹³ Učitel Nového zákona, který je děkanem na Talbot School of Theology a od roku 2011 prezidentem Evangelické teologické společnosti.

²⁹⁴ Tamtéž, s. 6 Arnold, C. E., 2016. *Ephesians*, Kindle Edition, Zondervan, Grand Rapids, MI. (Zondervan Exegetical Commentary on The New Testament, 10). s. 6474

„apoštolskou funkcí“, místo výrazu „ustanovení“ výraz „uznání“.²⁹⁵ Postulovat, že *apoštolové* a proroci byli potřební jen zhruba jedno století, znamená podle Petera Wagnera obejít důsledky konce věty, která začíná v Efezským 4,11. Poslední slova stanovují konkrétní časový rámec pro působení těchto pěti darů: „*dokud nedospějeme všichni k jednotě víry a plného poznání Syna Božího, v dospělého muže, v míru postavy Kristovy plnosti*“ (Ef 4,13). „Velmi málo křesťanských vůdců, které znám, pokud vůbec nějaký, by tvrdilo, že tělo Kristovo již dosáhlo zde popsaného stupně dokonalosti. A je-li tomu tak, plyne z toho, že v církvi je stále potřeba *apoštolů* a proroků.“²⁹⁶ Tvrdí také, že je 1K 12,28 jediné místo v Bibli, kde jsou některé duchovní dary uvedeny ve specifickém pořadí. Ve spojení s jinými místy Písma, která říkají, že *apoštolové* a proroci jsou základem církve, to dává perfektní smysl. Jaké další dary by mohly předcházet základním darům?²⁹⁷ „Uznáním úřadu *apoštola* v 90. letech 20. století nastala poprvé od prvních století kompletní *vláda* církve.“²⁹⁸

Thomas K. Resana v závěru své dizertační práce konstatuje: Fakticky se ukázalo, že vznikající paradigma *apoštolské vlády* v *apoštolských* církvích založené na *pateru darů služebností* není pro současnou církev ideální. Není to kvůli názoru cessationistů na charismata, ale na základě kontextu listu Efezským. Pavlova eklesiologie je jednoznačně formací společenství. Církev je ode dne svého vzniku stále na cestě ke zralosti. Ve světle tohoto eschatologického objevu je církev v procesu objevování své vlastní identity a charismata jsou pro toto sebeobjevování nezbytností. Účelem *patera darů služebností* je budování církve. A budování je třeba chápat jako pokračující Boží dílo s Jeho lidem a skrze Něj. Tato pokračující a završující práce spočívá v přivádění těch, kteří jsou vně. Zejména na ně má být zaměřena hlavní pozornost *apoštolů*, proroků a evangelistů. Vnitřní budování a zdokonalování všech, kteří jsou v Kristu, tj. již jsou členy společenství církve, je

²⁹⁵ WAGNER, Peter C. *Apostles and Propets the Foundation of the Church*, Ventura, Regal Books, 2000. s. 16

²⁹⁶ Tamtéž, s. 11

²⁹⁷ Tamtéž, s. 12

²⁹⁸ Tamtéž, s. 34

pak úkolem všech *patera darů služebností*. Církev je postavena na základech, které kdysi položili *apoštolové* a proroci (1K 3,10-11), které určil Kristus (Ef 2,20-21; Ř 15,20). *Δόματα* a *χαρίσματα* obecně nesou rysy trvalého potvrzování a upevňování na těchto základech. Výsledkem je, že církev dostává svůj vlastní charakter, roste ke zralosti, je očišťována od veškeré nečistoty a falešného učení, které poskvňuje její charakter a uvrhuje ji do zmatku (Ef 4,12-14; Ko 2,6-8). V zájmu seberozvoje církve vybavuje Kristus církev dary (*δόματα*), které jí dává k dispozici, aby podporovaly její prospěch a životaschopnost.

Církev je organizace i organismus, a proto potřebuje vůdce (pastory a starší), kteří by řídili její záležitosti a vedli ji k Božím záměrům. Její misijní mandát je *apoštolským* odkazem, který je třeba předat. Účelem *patera darů služebností* je posilovat církev, ne ji řídit. *Správa církve* je vyhrazena pastorům a starším. Všechna *δόματα* a *χαρίσματα* působí v církvi pod supervizí církevních vedoucích. V *církevní správě* je zapotřebí rovnováhy mezi demokracií a hierarchií.

Eklesiologie leadershipu je rozšířená v mnoha současných církevních teologiích. Všechny eklesiologie, ať už zdola nebo shora, jsou v souladu s tím, že Kristus je vůdcem komunity a používá lidi jako nástroje, aby členové komunity zakoušeli Boha. To se děje prostřednictvím Duchem svrchovaného udělování charismat, kterými každý člen přispívá k životu komunity.²⁹⁹

Také Gordon Fee uvádí, že z širšího kontextu dopisu (3,1-7; 4,11-16) je zřejmé, že *apoštolové* a proroci nejsou „úřady“, na nichž je postavena *organizační struktura církve*, ale jsou stejně jako v 1. Korintským 12-14 služebníky, kteří jsou nezbytní jak pro vznik církve (proto „ti, jenž pokládají základy“),³⁰⁰ tak i pro její

²⁹⁹ RESANE. Kelebogile Thomas. *A Critical Analysis of Ecclesiology of the Emerging Apostolic Churches with Special Reference to the Notion of the Fivefold Ministry*, s. 224

³⁰⁰ FEE, Gordon D. *God's Empowering Presence: the Holy Spirit in the letters of Paul*, s. 688
Srov. BRUCE, F.F. *The Epistles to the Colossians, to Philemon, and to the Ephesians*, s. 304.
Tato metafora tedy neznamená nic jiného, než co zamýšlí Pavel, když říká Korint'ánům (15,11):
„Ať už tedy já, nebo oni – takto hlásáme a tak jste uvěřili.“

následný růst ve zdravé a zralé společenství víry. Na to ukazuje Pavlův obraz „základů“ budovy v Ef 2,2. V další zmínce o jejich službě v 4,11-16, tentokrát v kontextu zobrazení těla, fungují *apoštolové* a proroci podobně – pomáhají tělu dorůst do dospělosti – a opět ne ve smyslu „úřadu“, ale jako služebníci. Pokud bychom v této pasáži chtěli najít „oficiální pozice,“ museli bychom do tohoto textu zpětně načíst realitu pozdější doby,³⁰¹ ale s významným přesunem z tehdejších „úřadů“ do neexistujícího „prorockého úřadu“ z ranějších období. V každém případě neexistuje žádný jiný důkaz jakéhokoli druhu, že by si Pavel myslel, že by v místní církvi byli nějací „apoštolové“, kteří by byli zodpovědní za její záležitosti. Navíc, a to je pro naše účely zvláště zajímavé, v Pavlovi není žádné místo, kde by existovalo přímé spojení mezi Duchem a *apoštolstvím*.³⁰² Svě *apoštolství* přijal „od Krista“ (Ř 1,4-5) a „z vůle Boží“ (1K 1,1); nikde není náznak toho, že by to bylo „*χαρίσμα*“ Ducha svatého, tedy že by Duch obdaroval některé lidi pro tento „úřad“.³⁰³

Ani Assemblies of God (AOG) neuznává úřad současných *apoštolů*. Přídavná jména jako „nenormální“ nebo „problematický“ se objevují přinejmenším v jednom z oficiálních dokumentů, který posuzuje učení, „že *úřady* dnešních *apoštolů* a proroků by měly vést *církevní službu* na všech úrovních.“³⁰⁴ V jiném dokumentu uvádí: „S vážnou obavou hledíme na každého, kdo nevěří v kongregační vedení církve, kdo nevěří ve zralost místních sborů vést se pod autoritou Písma a vedením Ducha. Takoví vedoucí preferují mnohem autoritářštější struktury, kde jsou jejich vlastní slova a nařízení nezpochybnitelná.“³⁰⁵ Zároveň však vedení AOG deklaruje, že řada lidí v dnešní církvi naplňuje pokračující „*služebnou funkci*“

³⁰¹ To dělá Schnackenburg 122-23, protože má za to, že dopis pochází z pozdější doby. Není jasné, jak ten, kdo žije v této pozdější době, když není žádný prorocký „úřad“, načítá svůj vlastní „institucionální život“ zpět do časů Pavla a vybírá „proroky“ jako jeden z „úřadů“, protože takový „úřad“ v církvi nikdy neexistoval, o čemž podává Didache dostatečné svědectví.

³⁰² Fee poznamenává, že v Ef 3,5 tajemství evangelia je zjeveno apoštolům a prorokům Duchem; ale to je něco jiného, než být určen nebo „pomazán“ pro tuto službu Duchem.

³⁰³ FEE, Gordon D. *God's Empowering Presence: the Holy Spirit in the letters of Paul*, s. 187-192

³⁰⁴ GEIVET, R. Douglas. PIVEC, Holly. *A New Apostolic Reformation? A Biblical Response to a Worldwide Movement*, Wooster, Weaver Book Company, 2014. s. 43 pozn. 104

³⁰⁵ Tamtéž. s. 43

apoštolů. To umožňuje jednotlivým sborům identifikovat některé vedoucí jako *apoštoly* za předpokladu, že tito vedoucí nemají stejnou autoritu jako původní „*apoštolové* zakladatelé.“ Argumentují tím, že *apoštolové* zakladatelé byli vzkříšeným Pánem přímo pověřeni nejen kázat evangelium jako současní *apoštolové*, ale také naplnit specifické unikátní role při zakládání církve včetně dohledu nad napsáním Písma.³⁰⁶

Lidé s „*apoštolskou služebností*“ dnes nemají „jedinečnou odhalující a autoritativní roli při zakládání církve a utváření Nového zákona.“³⁰⁷ Spíše přinášejí evangelium do nezasažených oblastí a zakládají sbory. Nicméně se od nich stále očekává společně s kázáním a vyučováním demonstrace některých speciálních znaků apoštola včetně činění zázraků zmocněná Duchem svatým.

Alan Hirsch při popisu svého termínu Matrice služby píše, že ve smyslu Ef 4,7nn tento výraz označuje povolání do služby církve, podle kterého se celá církev skládá z lidí, kteří jsou apoštolští, proročtí, evangelizační, pastýřští a učitelští. Ef 4,7 říká, že „*každému* je dáno“, a 4,11, že „*některé* povolal za apoštoly, *jiné* za proroky, *jiné* za evangelisty a opět *jiné* za pastýře a učitele.“ Výraz *matrice* služby tedy naznačuje, že patero služebností se týká celé církve, a nikoliv tedy pouze jejího vedení, jak se tomuto místu běžně rozumí.³⁰⁸

Jak na základě předložených biblických důkazů, tak i podle názorů většiny exegetů a komentátorů docházím k závěru, že „*dar služebnosti apoštola* není spojen s úřadem ve *struktuře církevní správy*.“

³⁰⁶ Tamtéž. s. 44, pozn 110

³⁰⁷ Tamtéž. s. 44, pozn 111

³⁰⁸ HIRSCH, Alan. *Zapomenuté cesty*, První vydání, Příbram, Křesťanské centrum Příbram, 2012. s. 308

9 ZÁVĚR

Předmětem této absolventské práce byla otázka, zda je *dar služebnosti apoštola* spojen s úřadem ve *strukturu církevní správy*?

V úvodní části práce jsem představil koncept *patera darů služebností* podle Ef 4,11 a jeho historické pozadí. Věnoval jsem se problematice duchovních darů a jejich vztahu k daru *apoštolství*. Zkoumal jsem význam slova *apoštol* a povahu *apoštolské* služby. Ve stěžejní části práce jsem se věnoval exegezi biblických pasáží týkajících se *apoštolství* se zaměřením na kontext listu Efezským a obhájil jsem tezi, že Pavel v textu Ef 4,11 nemluví o budování struktur *církevní správy*, ale o darech pro budování a růst věřících v poznání Ježíše Krista.

10 SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

CSP Český studijní překlad

Pokud není uvedeno jinak, jsou citace biblických veršů použity z tohoto překladu.

B21	Bible překlad 21. století
CEP	Český ekumenický překlad
NAR	Nová apoštolská reformace
AOG	Assemblies of God Bible – Starý zákon
Ex	Exodus
Nu	Numeri
Dt	Deuteronomium
1Kr	1. Královská
Neh	Nehemiáš
Ž	Žalmy
Iz	Izaiáš

Bible – Nový zákon

Mt	Matouš
Mk	Marek
L	Lukáš
J	Jan
Sk	Skutky apoštolské
Ř	Římanům
1K	První list Korintským
2K	Druhý list Korintským
Ga	List Galatským
Ef	List Efezským
F	List Filipským

Ko	List Koloským
1Te	První list Tesalonickým
2Te	Druhý list Tesalonickým
1Tm	První list Timoteovi
2Tm	Druhý list Timoteovi
Tt	List Titovi
Žd	List Židům
1P	První list Petrův
2P	Druhý list Petrův
1J	První list Janův
Zj	Zjevení Janovo

11 SEZNAM LITERATURY

ADDISON, Stephen B. *The Continuing Ministry of the Apostle In the Church's Mission*, Fuller Theological Seminari, 1995, Apostolic Ministry – Steve Addison. Dostupné z: gospelcruz.com.

BRUCE, F. F. *The Book of ACTS*, Cambridge, Wm. B. Erdmans Publishig Co, 1988. ISBN 978-0-8028-2505-6

CARSON, D. A. *Showing the Spirit A Theological Exsposition of 1 Corinthians 12-14*, Grand Rapids, Baker Books, 2019. ISBN 978-1-4934-2041-4 (e-pub)

CLARK, Andrew C. *Apostleship: Evidence From the New Testament and Early Christian Literature*, Vox Evangelica 19, 1989. Dostupné z: <https://vdocuments.net>

DOUGLAS, J.D. *Nový biblický slovník*. Praha, Návrat domů, 2009. ISBN 978-80-7225-193-4

DRÁPAL, Dan. *Apoštolská služba*, první vydání, Praha, Nakladatelství KMS, 2004. ISBN 80-86449-28-9

FEE, Gordon D. *God's Empowering Presence: the Holy Spirit in the letters of Paul*, Peabody, Hendrickson Publishers, Inc, 1994. ISBN Q-943575-94-X

FRANC, Aleš. *Teologické kořeny a současná teologie Nové apoštolské reformace*, Praha, Univerzita Karlova, 2013. s 13, Dostupné z: <https://www.apologet.cz/files/attachments/file/546-2-disertacenar2.pdf>

GEIVET, R. Douglas. PIVEC, Holly. *A New Apostolic Reformation? A Biblical Response to a Worldwide Movement*, Wooster, Weaver Book Company, 2014. ISBN 978-1_941337-03-5 (e-pub)

GRUDEM, Wayne, GUNDRY, Stanley M. *Are Miraculous Gifts for Today?: Four Views, Grand Rapids*, Zondervan Academic, 2011. ISBN 978-0-310-87136-1 (e-pub edition)

HAROLD, Godfrey, *The Apostolic and Prophetic Reformation*, Beau Bassin, LAP LAMBERT Academic Publishihg, 2017. ISBN 978-620-2-01206-5

HAWTORNE, Gerald F. MARTIN, Ralph P. REID Daniel G. *Dictonary of Paul and His Letters*, Downers Grove: InterVarsityPress, 1993. ISBN 978-0-8308-7491-0

HIRSCH, Alan. *Zapomenuté cesty*, První vydání, Příbram, Křesťanské centrum Příbram, 2012. ISBN 978-80904547-6-7

HORTON, Stanley M. a kolektiv. *Systematická teologie*, Albrechtice, Křesťanský život, 2001. ISBN: 80-7112-069-3

HORTON, Stanley M. *What the Bible Says about the Holy Spirit, Revised edition*, Springfield, Gospel Publishing House, 2005. ISBN: 978-1-60731-112-6 (e-pub)

KEENER, Craig S. *Acts An Exegetical Commentary Introduction and 1:1-2:47*, Grand Rapids, Baker Academic, 2012. ISBN 978-0-8010-4836-4

LAFFERTY, Jerry Todd. *Developing Pastors and Teachers Within Fivefold Framework of Ephesians 4:11 to Sustain Church Planting Movements*, Penang, Malaysia Baptist Theological Seminary, 2020.

MACARTHUR, John F. MAYHUE, Richard. *Biblical Doctrine A Systematic Summary of Bible Truth*, Wheaton, Crossway, 1993.

ISBN: 978-1-4335-4594-8 (e-pub)

MACARTHUR, John F. *Charismatic Chaos*, Grand Rapids, Zondervan Publishing House, 1993. ISBN 978-0310575726 (e-pub)

MOHABIR, Philip. *Ježíšovy ruce*, První vydání, Praha, Nakladatelství KMS s.ro. 2009. ISBN 978-80-86449-44-9

RESANE. Kelebogile Thomas. *A Critical Analysis of Ecclesiology of the Emerging Apostolic Churches with Special Reference to the Notion of the Fivefold Ministry*, Pretoria, University of Pretoria, 2008. Dostupné z:
<https://repository.up.ac.za/bitstream/handle/2263/29227/Complete.pdf?sequence=8&isAllowed=y>

RUTHVEN. Mark Jon, *On the Cessation of the Charismata: The Protestant Polemic on Post-Biblical Miracles—Revised & Expanded Edition*, by Jon Mark Ruthven, Word & Spirit Press, 1993. ISBN Paper: 978-0-9819526-2-8

STAMPS, C. Donald. *Studijní bible s výkladovými poznámkami*, Springfield, Life Publisher International, 2009. ISBN 978-0-7361-0419-9

TALBERT, Charles H. *Reading Acts, A Literary and Theological Commentary on the Acts of the Apostles*, Macon, Smyth & Helwys Publishing, 2005.
ISBN 1-57312-277-7

TENNEY, C. Merry. LONGENECKER, N. Richard. *The Expositor's Bible Commentary John and Acts*, Grand Rapids, Zondervan Publishing House, 1981.
ISBN 02598636510

ULONSKA, Reinhold. *Úřady v církvi*, Albrechtice, Křesťanský život. 1994.
ISBN80-7112-025-1

VAN WYK, B. 2018, „*The application of Ephesians 4:11 in the recent missional debate with reference to Scripture*“, In die Skriflig 52(3), a2305.
Dostupné z: <https://doi.org/10.4102/ids.v52i3.2305>

WAGNER, Peter C. *Apostles and Propets the Foundation of the Church*, Ventura, Regal Books, 2000. ISBN 0-8307-2574-1

WAGNER, Peter C. *Apostles Today*, Bloomington, Chosen Books, 2014.
ISBN 978-1-4412-6890-7

WAGNER, Peter C. *Discover Your Spiritual Gifts*, Ventura, Regal Books, 2002.
ISBN 978-0-8307-6231-6

WILLIMON, Wiliam H. *Acts Interpretation*, Atlanta, John Knox Press, 1988.
ISBN 0-8042-3119-2